

RAPPORT FRA ARBEIDSGRUPPE · JANUAR 2012

SAMHANDLING OG ARBEIDSDELING VED DOKUMENTASJON OG INNSAMLING I KULTURHISTORISKE MUSEER

NORSK KULTURRÅD
Arts Council Norway

SAMHANDLING OG ARBEIDSDELING VED DOKUMENTASJON OG INNSAMLING I KULTURHISTORISKE MUSEER

Forord

ABM-utvikling – Statens senter for arkiv, bibliotek og museum, i samarbeid med Norsk Folkemuseum, nedsatte høsten 2008 en arbeidsgruppe for å vurdere hvordan man kan utvikle samhandling og arbeidsdeling ved innsamling i kulturhistoriske museer.

Museumsstatistikken fra ABM-utvikling viser at en relativt stor andel av ny innsamling skjer uavhengig av planer og at museene har lite samarbeid om innsamling. Hvis innsamlingen fortsetter i dagens tempo, vil samlingene være fordoblet i løpet av vel 30 år. Dette skjer samtidig som mange sliter med overfylte og dårlige magasinforhold. Både hver for seg og samlet har museer derfor en utfordring i forhold til lederskap i samlingsutviklingen.

I gruppens mandat heter det at den skal klargjøre mål for de kulturhistoriske museenes innsamling, se på innsamling som en del av den totale samlingsutviklingen og samlingsforvaltningen, se på organisering av samarbeid og arbeidsdeling for å motvirke dobbeltarbeid og konkretisere problemstillinger ved innsamling av nyere kulturhistorisk materiale.

Som del av museumsreformen er det lagt opp til samordning og samvirke på flere nivåer. Museer er slått sammen, konsolidert, slik at man har fått færre og større enheter. Hensikten har vært å styrke museene faglig, økonomisk og administrativt. Mange konsoliderte museer arbeider med å få oversikt over samlingene, blant annet for å kunne vurdere styrker, utfordringer og framtidig profil. Arbeidsgruppen har bedt om å få tilsendt innsamlingsplaner for å få en mer helhetlig oversikt og gjennomgang av museenes arbeid med samlingsutviklingen.

Parallelt med konsolideringen er det dannet nasjonale museumsnettverk for bedre samordning og faglig samarbeid mellom museene som mottar statlige driftstilskudd. For øyeblikket er det 26 nettverk. Arbeidsgruppen inviterte representanter fra nettverkene til et seminar der man diskuterte prinsipper for innsamling og nettverkens rolle ved planlegging og koordinering av innsamling.

Herværende publikasjon er et resultat av dette arbeidet. Den skal fungere som et verktøy for museene til å jobbe med egen innsamling og samlingsutvikling i et større perspektiv. Det overordnede målet er på sikt å sørge for bredde og god ressursutnyttelse, slik at sentrale samfunnsområder dekkes av museenes virksomhet.

Medlemmer i arbeidsgruppen har vært: Inger Jensen (leder), Jon Birger Østby, Svein Gynnild, Tove Wefald Pedersen, Jan Henrik Munksgaard, Gaute Jacobsen og Bård Bie-Larsen.

Innholdsfortegnelse

SAMHANDLING OG ARBEIDSDELING VED DOKUMENTASJON OG INNSAMLING I KULTURHISTORISKE MUSEER	1
Arbeidsgruppens mandat	4
INNLEDNING	5
Bærekraft som perspektiv på museers samlingsutvikling	5
Sentrale begreper og forståelser	6
INTERNASJONALE OG NASJONALE FØRINGER OG STYRINGSSIGNALER	11
ICOMs museumsetiske regelverk	11
Urfolk og nasjonale minoriteter	11
Den samiske urbefolkningen	11
De nasjonale minoritetene	12
Immateriell kulturarv	12
Statlige styringssignaler for museenes virksomhet – særlig om dokumentasjon og innsamling	12
Hove-komiteen og tilskuddsordningen for halvoffentlige museer	13
Sterkere statlige styringssignaler for museenes virksomhet	14
Velure-utvalget – en ny museumsforståelse?	15
ABM-meldingen og museumsreformen	16
Ny stortingsmelding om museene i 2009	18
Mål og resultatstyring og tildelingsbrevet for 2011	18
Oppsummering	20
MUSEENES INNSAMLING	22
Statistikk for innsamling	22
Motiver for å samle i museenes planer	23
Kilder og data	23
Forvaltning framfor innsamling?	24
Å fylle hull i samlingen	24
Å videreføre samlingen frem til i dag	25
Innsamling basert på samtidsdiagnose	26
Innsamling som fortellinger	27
Aktiv og passiv innsamling	28
Passiv innsamling og bærekraft	29
Hva samler museene	30
Bred kulturhistorie	30
Primærnæringer	31
Industri	31
Servicenæringer	32
Kommunikasjon	33
Frivillighet, fritid og idrett	34
Mangfold, minoriteter og urfolk	35
Framtredende personer og herskapelige anlegg	35
SAMFUNNET I DAG	36
Globalisering, mangfold og kompleksitet	36
Religion og livssyn	37
Flere stemmer, egen stemme?	38
Utdanning og yrkesliv	39
Forbruk, fritid, velferd og identitet	41
Tidlig voksen, evig ung?	42

Likestilling og familieliv	43
Medier og kommunikasjon.....	45
Oppsummering	46
KOORDINERING OG ORGANISERING AV SAMARBEID	47
Grenseløs innsamling	47
Konsoliderte enheter	47
Regionalt samarbeid	47
Samlingsutvikling i fellesskap	48
Faglige nettverk.....	48
Nasjonal koordinering av innsamlingsarbeidet	50
Norsk etnologisk gransking.....	50
Nettverk over landegrenser	51
Digital samlingsutvikling	51
Internett	52
Hva skal til?.....	53
TILRÅDINGER	58
Kulturdepartementet.....	58
Norsk kulturråd	59
Museene	60
Nettverkene	61
LITTERATUR	62
VEDLEGG	68
Vedlegg: Tildelingsbrev til museene i 2011	68

Arbeidsgruppens mandat

Arbeidsgruppen skal:

- klargjøre mål for de kulturhistoriske museenes innsamling
- se på innsamling som en del av den totale samlingsutviklingen og samlingsforvaltningen
- se på organisering av samarbeid og arbeidsdeling for å motvirke dobbeltarbeid og å få et best mulig resultat av den samlede ressursbruken
- konkretisere problemstillinger knyttet til innsamling av nyere kulturhistoriske materiale
- planlegge en workshop for å belyse temaet
- ta initiativ til utarbeiding av en publikasjon og/eller konferanse for å presentere resultater

Arbeidsgruppen bør drøfte:

- formål med innsamling, og sammenheng mellom innsamling, forskning og formidling
- hvilke fenomener i samtid og nær fortid det er særlig viktig at museene i Norge skal dokumentere
- samordning av innsamling og prinsipper for senere felles bruk av materialet
- betingelser og forutsetninger som bør stilles ved inntak av materiale

INNLEDNING

Bærekraft som perspektiv på museers samlingsutvikling

Hvordan kan museer videreutvikles som ressurs for samfunnets utvikling? Hvordan kan innsamling, fysisk og digitalt, gi nødvendige bidrag til fornyelse? Hva er viktige tema for museer å arbeide med i dag?

Museer i Norge og internasjonalt befinner seg ved et veiskille. Noen forhold peker mot stagnasjon, mens andre peker mot nye muligheter og vekst. Bærekraft brukes her som samlende perspektiv på hvordan museer kan styrke seg som institusjoner og samfunnsaktører. Begrepet bærekraftig utvikling ble allment kjent gjennom Brundtland-utvalgets arbeid for å løse miljø- og fattigdomsproblemer i 1980-årene, men brukes i dag også som tilnærming til utvikling ved museer, blant annet i England og Australia (Se for eksempel [Merriman 2006](#)).

I Brundtland-rapporten defineres bærekraftig utvikling slik:

Humanity has the ability to make development sustainable – to ensure that it meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs (World Commission on Environment and Development 1987: 8).

Museer kan bidra til bærekraftig samfunnsutvikling ved å dekke behov i dag og samtidig legge til rette for at framtidige generasjoner kan dekke sine behov. For å fremme bærekraft i samfunn og miljø, må museer selv være bærekraftige som institusjoner. Hva kjennetegner et bærekraftig museum? Spørsmålet åpner for mange tolkninger og det fins ingen enkle eller entydige svar. Her presenterer vi noen forslag som kan diskuteres videre.

Den mest grunnleggende forutsetningen for bærekraft er ideer, en visjon eller begrunnelse for hva museet skal bidra til i samfunnet. Hvilke behov skal institusjonen dekke i dag? På hvilke måter vil museet være av verdi for ulike brukere? Hvordan vil museet arbeide for at kommende generasjoner skal kunne dekke sine behov? Hva er museets unike styrker og muligheter?

En annen sentral dimensjon ved bærekraft er rettferdighet mellom grupper og generasjoner. Museene skal være for alle. Det er et kulturpolitisk mål at museenes samlinger samlet skal gi et dekkende og balansert bilde av mangfoldet i norsk samfunnsliv gjennom tidene. Hvordan kan museer bygges som ressurser for et mangfold av brukere? Hvordan kan det legges til rette for at enhver ny generasjon og alle innenfor hver generasjon kan oppleve museer som relevante? Hvordan kan det gis rom for nye spørsmål, ny innsamling og fornyelse? Ved å gjøre seg betydningsfulle for nye generasjoner og brede grupper kan museer opprettholde sosial og politisk støtte, noe som er avgjørende for vekst på lengre sikt.

Økonomisk bærekraft dreier seg om å bruke ressurser effektivt og med størst mulig effekt i forhold til formålet. Det motsatte av effektivitet er sløsing. Over tid må det være balanse mellom oppgaver og ressurser. Mange oppgaver er større enn de kan virke ved første øyekast. Å samle gjenstander skaper behov for magasin, konservering, dokumentasjon, registrering, fotografering, teknisk utstyr og personale. Dersom vi tar inn ukritisk, kan evnen til å ivareta samfunnsoppgaver svekkes, og materiale kan bli liggende uregistret. Det er spesielt to tiltak som kan fremme økonomisk bærekraft. Det ene er god planlegging basert på mål, realisme og tydelige prioriteringer. Det andre tiltaket er samarbeid og arbeidsdeling for å fremme bedre bruk av knappe ressurser, faglig utvikling og felles bruk av samlinger.

Miljø er en fjerde dimensjon ved bærekraft. Med miljø tenker vi her på omgivelsene et museum er en del av – luft, vann, klima, land, naturressurser, flora, fauna, mennesker, kulturlandskap og bygde omgivelser. Museer har omfattende samlinger av både natur- og kulturhistorisk materiale. Ved friluftsmuseer fins både kulturlandskap, planter, dyr og bygde omgivelser. Enkelte museer arbeider for å bevare truede planter og dyr. Museer har alle forutsetninger for å belyse spørsmål om forholdet mellom mennesker og miljø i fortid, nåtid og framtid. Fra det lokale og nære kan perspektivet utvides. Mange spørsmål kan ha global rekkevidde som klima, forurensning og produksjon av mat. Museer kan være gode arenaer for formidling og debatt om samfunnets vegvalg. Som alle andre samfunnsinstitusjoner må selvsagt museene ta miljøansvar i sin daglige drift.

Å arbeide for bærekraft er ikke nødvendigvis minste motstands veg. Det innebærer en aktiv og bevisst rolle i dagens samfunn, åpenhet for endring og et langsiktig perspektiv. Det er ønskelig med en åpen og involverende arbeidsform. Metoder og data skal så langt råd være tilgjengelige for alle.

Bærekraftig samlingsutvikling

I denne rapporten konsentrerer vi oss om en dimensjon ved museers bærekraft, nemlig samlingsutvikling. Vi skal se utvikling av bærekraftig innsamling fra to ståsteder: myndighetenes kulturpolitikk, og museers planer for innsamling. Samtidig vil vi ha ulike brukere og deres behov in mente. Hvert museum har stor frihet og et selvstendig ansvar for å definere mål og retning.

Sentrale begreper og forståelser

Museer er formet av skiftende sosiale og historiske forhold. Det er derfor ikke merkelig at museumsbegrepet blir brukt og tolket på ulike måter. Vi begynner med å se nærmere på noen tolkninger av det moderne museet og dets framvekst. Deretter tar vi for oss to begreper som står sentralt i denne utredningen, nemlig samtid og dokumentasjon.

Ulike syn på museer, deres historie, nåtid og framtid

I årene rundt 1970 ble det både internasjonalt og i Norge rettet kritikk mot museene. Kritikere, både i og utenfor museene, hevdet at de var sentraliserte og lukkede institusjoner. De hadde i liten grad hadde tatt inn over seg endringer i samfunnet og publikums behov. Museene ble kritisert for enveiskommunikasjon og ensidig sentrering om samlingene. Et kjernepunkt i diskusjonene var, og er fortsatt, museers autoritet. Man har utfordret moderne museer ved å hevde at de har inntatt en opphøyd, autoritativ rolle som forvaltere av en overordnet sannhet om historien. Fra denne posisjonen har museene søkt å innordne grupper i noen få, dominerende tolkninger av historie og samfunn. Museene har underslått mangfoldet av identiteter, delkulturer og oppfatninger av hva som har verdi, har det vært hevdet. Mange kritikere understreker at samlinger ikke representerer allmenne, tidsuavhengige og objektive sannheter, slik de mener museene ofte har gått ut fra. Endringer i synet på museene tilsvarer et skifte i fokus fra samlinger til relevans og samfunnsrolle.

Den britiske museologen Eileen Hooper-Greenhill tolker endringene som et paradigmeskifte:

It is clear from the cultural changes that have already taken place in museums that what is needed is no small modification of existing practice, but a virtually complete re-conceptualisation of the social purpose and communicative style of the museum as an organisation. The depth of change required is paradigmatic, such that a new idea of what a museum might be is beginning to emerge ([Hooper-Greenhill udatert: 1](#)).

Hooper-Greenhill omtaler den nye museumsformen som *post-museum*. Post-museet er dels en videreføring av, dels en kontrast til det moderne museet. En markant endring ligger i bevegelsen fra «authority» (moderne museum) til «mutuality» (post-museum). Post-museet skal innta en mer ydmyk holdning til historie og publikum enn tradisjonelle museer. Ved å arbeide for likeverd og dialog skal de nye museene åpne seg for alle og motvirke dominans og herredømme.

Hooper -Greenhill skriver:

The great collecting phase of museums is over. The post-museum will hold and care for objects, but will concentrate more on their use rather than on further accumulation....Knowledge is no longer unified and monolithic; it becomes fragmented and multi-vocal. There is no necessary unified perspective – rather a cacophony of voices may be heard that present a range of views, experiences and values...Rather than upholding the values of objectivity, rationality, order and distance, the post-museum will negotiate responsiveness, encourage mutually nurturing partnerships, and celebrate diversity (Ibid: 152-3).

Ansattes kunnskap om samlingene vil fortsatt være vesentlig, men rollen som ansatt trenger fornyelse. Hooper-Greenhill skriver:

The post-museum must play the role of partner, colleague, learner (itself), and service provider in order to remain viable as an institution. ([Hooper-Greenhill udatert: 3](#)).

Den nederlandske museologen Peter van Mensch ser endringene i forholdet mellom museer og publikum som uttrykk for det han kaller «participative paradigm» – deltakerparadigmet ([Mensch og Meijer-van Mensch 2010](#)). Innsamling vil fortsatt ha framtidens behov in mente, men museer som arbeider ut fra deltakerparadigmet vil ønske å involvere mangfoldet av dagens brukere i formingen av museet – både fysisk og digitalt.

Ramesh Srinivasan, med flere, ser fremveksten av Web 2.0 som en mulighet til å åpne museenes tradisjonelt lukkede kunnskapsparadigme. Til nå har mye dreid seg om å gjøre samlinger digitalt tilgjengelige. I fremtiden mener de brukere i større grad bør involveres som medskapere av museumsdatabaser. Forfatterne argumenterer for at alle som har et varig, informert forhold til en gjenstand også vil ha kunnskaper om den. Den sosiale teknologiens styrke er at mange, kanskje motstridende perspektiver kan koples til seleksjon og tolkning. (Srinivasan m.fl. 2008). Etter at mange museer i Norge har gjort bilder og opplysninger om gjenstander tilgjengelige på Internett, viser det seg at brukerne ofte stiller andre spørsmål og kommenterer andre forhold enn dem som er registrert i museets elektroniske katalog.

De senere tiårs diskusjoner har i stor grad vært en kritikk mot det man har definert som et gammelt museumsparadigme kombinert med argumenter for nye, mer tidsmessige og antatt bedre tilnæringer. Implisitt settes det fram påstander om museene i fortid og nåtid. En fare i slike tilfeller er at det fortidige framstilles altfor unyansert. Tilsvarende vil det nye ofte presenteres som entydig bedre. Stemmer det virkelig at museene har vært så enveiskommuniserende, lukkede og ekskluderende som det av og til skapes inntrykk av? Fins det flere, kanskje motstridende tendenser? Dersom museene skal bidra til demokrati, inkludering og dialog, må de samme kritiske spørsmål som koples til fortiden også stilles i dag. Hvilke maktspill er museene en del av nå? Blir museene mer dialogiske, åpne og mangfoldige? I tilfelle, hvordan kan man vite det?

Poenget vårt er ikke å argumentere for at det ene eller andre synet på museer er riktig, bare å peke på behovet for nyansering, tolkning og diskusjon. Hvis man aksepterer uten å stille

spørsmål, kan man utilsiktet bidra til å skape nye former for dominans og herredømme ved museene.

Samtid

En undersøkelse ved Nordiska museet i 1973 viste at den førindustrielle kulturen og høyere sosiale lag var overrepresentert i samlingene. 1900-tallet, masseproduksjonens tidsalder, hadde derimot satt få spor. Organisasjonen Samdok ble etablert i 1977 som et frivillig samarbeid for å samordne og fordele ansvaret for samtidsdokumentasjon. Inspirert av den svenske modellen tok Museumsforbundet, daværende Norske kunst- og kulturhistoriske museer, initiativ til en serie konferanser og seminarer for å drøfte tema, samarbeid og arbeidsdeling mellom museene. I 1995 satte Norsk museumsutvikling i gang et prosjekt for å stimulere til økt innsats og arbeidsdeling mellom museene. Dette ble kimen til dagens Samtidsnett og dets sekretariat ved Maihaugen.

Begrepet *samtid* har vært tema for mange diskusjoner både i Sverige og Norge. Det fins ikke en allment akseptert eller riktig definisjon av samtid. Erfaringer har vist at det ofte er uhensiktsmessig å sette en bestemt bakre eller fremre tidsgrense. En vanlig tilnærming er å spørre seg hvilke forhold som er sentrale for tiden vi lever i nå og gå så langt bakover i tid som det er nødvendig for å forstå det man velger å undersøke. Museet kan senere følge fenomenet inn i framtiden, så lenge det er relevant. Dette samsvarer med sosialantropolog Odd Are Berkaaks definisjon av tid som den målbare perioden hvor en handling hendelse, prosess eller tilstand utfolder seg ([Berkaak 2003](#): 40). Samtid blir dermed et relativt begrep avhengig av hvilket tema man dokumenterer. Definisjonen av tid som varighet åpner for å diskutere hvilke av de kulturhistoriske museenes innsamlingsfelter som fortsatt er relevante, hvilke som kan avsluttes og hvilke udekkede tema museene bør prioritere. Verdier som ligger i videreføring av etablerte innsamlingsfelter, kan veies mot behov for å belyse sentrale tema som er forsømt.

Men hvordan kan man fastslå hva som er de mest sentrale temaene for museer i samtiden? Dersom man, som Hooper-Greenhill, legger vekt på at kunnskap ikke lenger er enhetlig, men fragmentert, mangfoldig og individuell, er det ikke entydig hva som skal prioriteres og hvem som skal bestemme. I tråd med deltakerparadigmet kan man spørre hva som skal være museers rolle i tolking av samtid og hvordan flere forskere, organisasjoner og grupper kan involveres i samlingsutvikling.

Nordmenn er et av de mest kaffedrikkende folk i verden, og kaffebarer har det siste tiåret blitt et populært alternativ til de tradisjonelle kaféene. Her stikker folk innom for å få med et beger kaffe på vei til jobben, andre tar frokost og morgenkaffen på kaffebaren i ro og mak, eller som disse, studerer avisen og slapper av. Dokumentasjon av nye kaffevaner var et av prosjektene Norsk Folkemuseum arbeidet med i museenes samtidsprosjekt *Dokument 2000*.

Foto: Anne Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum

Dokumentasjon

Museene bruker begrepet dokumentasjon i forbindelse med innsamling av gjenstander. Men dokumentasjonsbegrepet kan være uklart. Dette har Odd Are Berkaak drøftet. Han tar utgangspunkt i dobbeltbetydningen av begrepet:

I Bokmålsordboka fra Universitetsforlaget står det således under inngangen «dokumentasjon»: 1 bevisføring, 2 det å samle og legge til rette informasjonsmateriell. Den første betydningen peker i retning av juridisk og vitenskapelig praksis, mens den andre handler om kommunikasjon. Vi ser med en gang at begge disse betydningene er relevante ved museene. Både forskning og formidling (kommunikasjon) er sentrale oppgaver. Spørsmålet kan imidlertid være om denne dobbeltbetydningen har bidratt til å vanskeliggjøre en avklaring av begrepet ([Berkaak 2003](#): 43).

Berkaak mener at museenes tolkningsvalg, enten som *bevisføring* eller som *tilrettelegging av informasjonsmateriell*, vil ha stor betydning for arbeidsform, hva slags informasjon de samler

inn og resultatet av samtidsdokumentasjonen. Han påpeker også at disse to ulike måtene å dokumentere på kan komme i konflikt med hverandre.

Museenes dokumentasjonsprosess skal støtte forskning, formidling og forvaltning av samlingene. For forskning må vitenskapelige metoder ligge til grunn. Men i dokumentasjon for formidling, må dokumentasjonen gjøres forståelig og interessant for publikum, og det krever derfor andre metodiske tilnærminger. I samlingsforvaltningen skal museene systematisere dokumentasjonen for å lette arbeidet med sikring, konservering, magasinerings, håndtering, digitalisering, bevaring med mer. Opplysninger om betegnelser, materialtyper, teknikker, mål og tilstander er viktige i denne forbindelsen, ikke subjektive redegjørelser eller sosiale kontekster en gjenstand har inngått i. Som Berkaak har påpekt, kan de ulike perspektivene og metodene vanskeliggjøre den praktiske gjennomføringen. Museenes dokumentasjonsoppdrag fordrer samarbeid mellom personalgrupper som har forskjellige arbeidsoppgaver og ulik kompetanse. For at dokumentasjonsmetodene ikke skal komme i konflikt med hverandre, må museene avklare formål, arbeidsmetoder og forventede resultater av dokumentasjonen.

Koordinert samlingsutvikling forutsetter at museene har tilgang til hverandres dokumentasjon. Dette gjelder for dokumentasjon orientert både mot forskning, formidling og samlingsforvaltning. Dokumentasjonssamarbeidet ville vært bedre tilgjengelig for flere, dersom all informasjon som er felles for de ulike formålene og brukergruppene ble forvaltet på ett sted under et felles rammeverk.

INTERNASJONALE OG NASJONALE FØRINGER OG STYRINGSSIGNALER

ICOMs museumsetiske regelverk

I sine statutter definerer ICOM (International Council of Museums, det internasjonale museumsforbundet) museenes oppgaver. Ved en revisjon i 2004 foretok ICOM en viktig endring i statuttene gjennom å trekke inn immateriell kultur som en del ansvarsområdet:

Et museum er en permanent, allmenntilgjengelig institusjon i samfunnets og samfunnsutviklingens tjeneste som er åpen for publikum. Et museum samler inn, konserverer, forsker og formidler og stiller ut materielle og immaterielle kilder til kunnskap om mennesker og miljø for studieformål, utdanning og underholdning ([ABM-skrift # 29 \(2006\)](#): 33-34).

ICOMs etiske regelverk trekker opp noen allment aksepterte hovedlinjer for hvordan museer og museumsarbeidere skal forholde seg til etiske problemer. Her er det også viktige bestemmelser knyttet til innsamling og håndtering av samlinger. Alle museumsarbeidere bør gjøre seg kjent med dette regelverket, og dette regelverket bør være en viktig basis når museene skal utvikle planer og praktiske retningslinjer for samlingsarbeid. Arbeidsgruppen skal ikke her gå inn i alle detaljer, men finner særlig grunn til å peke på punkt 2 som omhandler samlingsplan. Her heter det blant annet:

Ethvert museumsstyre skal vedta en skriftlig samlingsplan som offentliggjøres. Planen skal omhandle innsamling, bevaring og bruk av samlingene. Status for materiale som ikke vil bli katalogisert, konserverert eller utstilt skal framgå klart av planen ([ABM-skrift # 29 \(2006\)](#): 13-14).

Urfolk og nasjonale minoriteter

Gjennom internasjonale avtaler er den norske stat forpliktet til å verne om urfolk og nasjonale minoriteters kulturarv. Museer som mottar statlige driftstilskudd er viktige redskap i arbeidet med å oppfylle disse forpliktelsene.

Den samiske urbefolkningen

Grunnlovens § 110 a og Samelovens av 12. juni 1987 med senere endringer gir rammebetingelser for museenes arbeid med samisk materiale. I Grunnlovens § 110a heter det:

Det påligger statens myndigheter at legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

I dette ligger det at den norske stat har plikt til å medvirke aktivt til at samisk kultur blir videreført i Norge. Det innebærer også en plikt til å legge forholdene til rette for en rimelig grad av *reell resultatlikhet* for minoritetenes og majoritetenes kulturutøvelse.

Urfolks rettigheter er nærmere spesifisert i FNs erklæring om urfolks rettigheter. Her heter det i artikkel 32:

1. Urfolk har rett til å bevare, ha kontroll med, verne og utvikle sin kulturarv og sin tradisjonelle kunnskap og sine kulturuttrykk, og også uttrykkene for deres egen vitenskap, teknologi og kultur, herunder menneskelige og genetiske ressurser, frø, medisiner, kunnskap om dyr og planters egenskaper, muntlige overleveringer, litteratur, mønstre, sportslige aktiviteter og tradisjonelle leker, bildende og utøvende kunst. De har også rett til å bevare, ha kontroll med, beskytte og utvikle immaterielle rettigheter til slik kulturarv og tradisjonell kunnskap, og slike kulturuttrykk.

2. Sammen med urfolk skal statene treffe effektive tiltak for å anerkjenne og verne utøvelse av disse rettighetene.

Ansvar for de samiske museene er overført fra Kulturdepartementet til Sametinget. Også andre museer som for eksempel Norsk Folkemuseum og Tromsø Museum har betydelige samiske samlinger. Arbeidsgruppen mener det er viktig at det i heller ikke i framtiden overlates til de samiske museene alene, å dokumentere samisk kultur og kulturmøter mellom den samiske urbefolkningen og andre befolkningsgrupper. Men det er viktig at arbeidet på dette feltet skjer i nær kontakt med de samiske museene og i respekt for de nasjonale og internasjonale bestemmelsene som omhandler det samisk urfolks rettigheter.

De nasjonale minoritetene

Norge har ratifisert Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Det innebærer et statlig ansvar for å støtte tiltak som skal ta vare på, styrke og videreutvikle kulturen til nasjonale minoriteter. I Norge er det: kvener, skogfinner, rom, romani og jøder.

Med noen få unntak har disse gruppene vært fraværende eller meget svakt dokumentert i museenes samlinger og helt eller delvis usynlige i museenes formidling. Som nasjonale minoriteter er disse gruppene kultur og historie en del av Norges kulturarv. Dette angår hele befolkningen og ikke bare de områder der minoritetene har holdt til. I de senere årene er det gjort en del for å endre på dette, men fremdeles er det meste ugjort. Romfolket er fremdeles usynlig i museene.

Museene er viktige redskap i arbeidet med å realisere de kulturpolitiske forpliktelsene som følger av rammekonvensjonen og bør ha et særskilt blikk på dette når de planlegger framtidig dokumentasjon og samlingsutvikling. Her er det viktig at man følger opp rammekonvensjonens signaler om nær kontakt og medvirkning fra gruppene selv.

Immateriell kulturarv

I 2007 ratifiserte Norge UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Konvensjonens formål er å verne immaterielle kulturuttrykk, og med det synliggjøre og sikre respekt og anerkjennelse for berørte samfunns, gruppers og enkeltpersoners immaterielle kultur. Som et juridisk dokument på overnasjonalt nivå pålegger konvensjonen det norske samfunnet store forpliktelser knyttet til dette feltet.

Arbeidsgruppen mener denne konvensjonen gir viktige signaler for museenes virksomhet, og museene må se materielle og immaterielle kulturuttrykk i sammenheng så vel i dokumentasjon og innsamling som i forskning og i formidling.

Som et ledd i implementeringen av konvensjonen i Norge ga Kulturdepartementet ABM-utvikling i oppdrag å utrede området. I utredningen legges det særlig vekt på å besvare mandatets punkter og samtidig fortolke konvensjonen i lys av kulturen i Norge. I utredningen har det særlig blitt fokusert på urfolks og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv. For utfyllende kunnskap om feltet viser arbeidsgruppen til denne utredningen ([ABM-utvikling 2010](#)).

Statlige styringssignaler for museenes virksomhet – særlig om dokumentasjon og innsamling

Det er et klart trekk ved museumsvirksomheten i Norge at offentlige myndigheter er sentrale bidragsytere både til drift og investeringer. I museumsstatistikken for 2010 utgjorde de offentlige tilskuddene ca. 70 % av de samlede inntektene mens billettinntektene utgjorde 7 % og gaver og sponsormidler 3 %. Den frivillige innsatsen er stadig viktig for mange museer, ikke minst som et bindeledd mot brukere og lokalsamfunn. Men målt i tall utgjør den frivillige, ubetalte innsatsen vel 200 årsverk, mens museene fikk utført i overkant av 3700 betalte årsverk i 2010 ([Norsk kulturråd 2011](#)).

Med den tunge andelen som offentlige myndigheter står for i museumsvirksomheten er det også naturlig at stat, fylker og kommuner er opptatt av museenes virksomhet. Som et resultat av denne interessen har det offentlige, ikke minst staten ved Kulturdepartementet, i økende grad knyttet styringssignaler til bevilgningene av midler til museene. Signalene omfatter både dokumentasjon, innsamling, forskning, bevaring og formidling.

De statlige styringssignalene for kulturhistoriske museer finner vi i stortingsmeldinger og de årlige budsjettproposisjonene med tilhørende flertallsmerknader i innstillinger fra komiteen, og i departementets tildelingsbrev til museene.

Med unntak av universitetsmuseene, som hører inn under Kunnskapsdepartementet og etatsmuseer som får statlig driftstilskudd gjennom sine respektive fagdepartement, er det Kulturdepartementet som har det statlige ansvaret for museumsdriften i Norge. Universitetsmuseene befatter seg bare i liten grad med innsamling av kulturhistorisk gjenstandsmateriale fra tiden etter reformasjonen. I dette kapittelet nøyer vi oss derfor med en oppsummering av styringssignalene som er gitt fra Kulturdepartementet.

Hove-komiteen og tilskuddsordningen for halvoffentlige museer

I 1967 oppnevnte Kirke- og undervisningsdepartementet et museumsutvalg (Hove-komiteen) som leverte sin *Innstilling om halvoffentlige museers virksomhet og drift* i 1970.

Hovedinnholdet i denne innstillingen går på finansiering og organisering mens omtalen av museenes virksomhet primært bygger på de beskrivelsene museene selv har levert. Hove-komiteen fremmer museenes rolle som kulturbevarere og kulturformidlere. Den peker på problemene med dårlige bevaringsforhold, og ikke minst på utfordringer i formidling og behov for bedre samarbeid med skolene.

Hove-komiteen fikk stor betydning for utviklingen av det norske museumslandskapet. Kirke- og undervisningsdepartementet fulgte opp de fleste av forslagene fra komiteen i stortingsmeldingen *Om museumssaken* som ble behandlet i Stortinget i 1973. Da ble innføringen av den nye tilskuddsordningen for halvoffentlige museer vedtatt. Ordningen ble karakterisert som et sugerør ned i statskassen, og den fikk vidtrekkende konsekvenser for det norske museumslandskapet. Tilskuddsordningen la grunnlaget for en storstilet nyetablering av museer rundt om i landet. Ordningen var i utgangspunktet slik at fylkeskommunene fastsatte hvilke museer som skulle være med og størrelsen på de årlige driftstilskuddene. Staten refunderte så en fast prosentsats som tilsvarte satsene for tilskudd til videregående opplæring. Det ga en skala fra 35 % i Oslo til 75 % i de fire nordligste fylkene. I utgangspunktet var det forutsatt at kommunene betalte sine tilskudd til museumsdrift gjennom fylkesskatten, men det ble åpnet for at fylkeskommunene kunne forhandle om direkte tilskudd til museer fra vertskommuner som hadde umiddelbar fordel av museumsdriften. Resultatet ble store ulikheter over landet. I noen fylker ble kommunale tilskudd primært brukt til investeringer, mens det andre steder utviklet seg en praksis med krav om lokale driftstilskudd.

Formålet med denne tilskuddsordningen var å styrke de mindre museene og gi et bedre lokalt og regionalt museumstilbud. Resultatet ble en formidabel oppblomstring av nye institusjoner i en desentralisert museumsstruktur. I ettertid har det vært brukt karakteristikker som «la de tusen blomster blomstre» og en styrking av en «fragmentert» museumsstruktur. Sentrale museer som Norsk Folkemuseum hadde lite å hente i denne nye ordningen som var opprettet for å styrke museene i distriktene. Dette var en periode da det var vanskelig å få respons for ønsker om vekst i museer som lå plassert i de sentrale områdene. For sektoren som helhet ble resultatet av den nye tilskuddsordningen en kraftig vekst, ikke minst ved at det også kom en rekke stillinger for fagutdannet personale rundt om i distriktene.

Med den nye tilskuddsordningen fulgte også krav fra staten til virksomheten i museene. Det første regelverket var slik:

- Museet skal vera fylkeskommunalt, kommunalt, sjølvveigande eller eigd av ei foreining som har som formål å driva faste, offentleg tilgjengelege samlingar.
- Museet skal ha vedtekter som fastset formål, arbeidsområde, styre og føresegner om kva som skal skje med samlingane dersom museet blir nedlagt. Vedtektene skal vera godkjende av fylkesutvalet etter at kulturvernemnda har gjeve fråsegn.
- Museet må utgjera ein naturleg del av museumsstrukturen i fylket. Det skal ha ein slik storleik som gjer det til ei naturleg, sjølvstendig museumseining, og ha ein rimeleg museumsteknisk standard med katalogisering og dokumentasjon av samlingane.
- Museum med fast fagleg arbeidshjelp bør hjelpa museum utan slik arbeidshjelp, med fagleg konsulenthjelp når fylkeskonservatoren ber om det.
- Museet skal vera tilgjengeleg for alle. Opningstidene skal kunngjerast.
- Når skuleklassar med lærar gjestar museet som ledd i undervisninga, bør dei ha gratis tilgjenge. Museet skal så langt råd er hjelpa skulane med informasjon og rettleiing.
- Museet bør når det er fagleg forsvarleg, vederlagsfritt stilla gjenstandar til disposisjon for fellesutstillingar, t.d. vandretustillingar, som blir organiserte offentleg.
- Museet må følgja dei føresegner som blir gjevne for oppstilling av budsjett, rekneskap og for revisjon. Ved slutten av kvart rekneskapsår skal revidert rekneskap og årsmelding leggjast fram for kulturvernemnda i fylket.

I 1983 kom det et par mindre endringer. Punktet om fri adgang for skoleklasser ble moderert til at det kunne avtales fri adgang for skoleklasser som besøkte museet i forbindelse med undervisning, og det ble understreket at museene i størst mulig grad skulle søke å dekke driftsutgiftene gjennom egeninntekter. I forhold til dagens styringssignaler er det interessant å se at kravene som var knyttet til tilskuddsordningen primært var knyttet til organisering av virksomheten og ikke til innhold.

Sterkere statlige styringssignaler for museenes virksomhet

I 1992 la Kulturdepartementet fram en ny kulturmelding, St.meld. nr. 61 (1991-1992) *Kultur i tiden*. Her kom det forslag om å legge om tilskuddsordningen. Det ble uttrykt behov for å begrense etableringen av nye museer og gitt signaler for innhold og fokus for museenes virksomhet.

Det var stor pågang om offentlige driftstilskudd til nye museumsprosjekt, og i arbeidet med *Kultur i tiden* så departementet at vi var i ferd med å få et museumslandskap preget av mange små institusjoner med fragmenterte arbeidsoppgaver. Man fant det derfor nødvendig å markere behov for bremsing av nyetablering. Dette er formulert slik i meldingen:

Sekretariatet i Statens museumsråd registrerte i 1991 over 200 nye museumstiltak, i tillegg til de over 500 som alt fantes, alt fra museer og samlinger som nylig er åpnet, til tiltak under planlegging eller på idéstadiet. Utgangspunktet må imidlertid være at nye dokumentasjonsområder i størst mulig grad skal tas hånd om av etablerte institusjoner eller i samarbeid med disse. Å opprette nye, selvstendige museer bør bare unntaksvis prioriteres.

Meldingen peker på utfordringer i forhold til det tematiske innholdet i museenes virksomhet. Det store flertallet av de kulturhistoriske museene hadde tradisjonelt konsentrert seg om bevaring og formidling av by- og bondekultur, og i meldingen pekes det på behov for dokumentasjon og formidling av 1900-tallets tekniske og industrielle utvikling, på kystkultur og fartøyvern, og på behov for samarbeid mellom museene og kulturminnevernet på disse feltene. Den signaliser også behov for fokus på dokumentasjon av samtid og nær fortid og større spredning av naturhistoriske museumstilbud.

I tråd med ønsket om samarbeid og arbeidsdeling ved dokumentasjon av nyere tids kultur peker meldingen på behovet for en overordnet samordning av virksomheten i et nasjonalt museumsnettverk. Nettopp dette siste signalet var hovedgrunnlaget for forslaget i meldingen om å opprette et sentralt fagorgan for museene. Statens museumsråd var nylig avviklet sammen med andre lignende råd på kulturfeltet og 1. januar 1994 ble Norsk museumsutvikling (NMU) opprettet som en egen institusjon. NMU var underlagt Kulturdepartementet, men institusjonen skulle arbeide for hele museumsfeltet. I vedtektene var arbeidsoppgavene formulert slik:

- NMU er et rådgivende organ for offentlige myndigheter.
- NMU skal i samarbeid med museer, offentlige myndigheter og kulturvernorganisasjoner bidra til en best mulig samordning av de samlede, nasjonale museumsressurser.

Velure-utvalget – en ny museumsforståelse?

Målformuleringene i NMUs vedtekter ble styrket i senere utredninger og styringsdokumenter, ikke minst gjennom Velure-utvalgets innstilling som ble lagt fram i 1996 (NOU 1996:7). Utredningen gir en bred oversikt over den historiske utviklingen av museumssektoren i Norge, over status og utfordringer i forhold til museenes virksomhet og forslag til løsninger.

Velure-utvalget gir en ny vinkling på forståelsen av museer som samfunnsinstitusjoner. Perspektivet utvides fra ensidig fokus på generering og formidling av kunnskap til å skape nysgjerrighet og forståelse, stimulere til undring og spørsmål, til å overraske og til å utfordre enkeltmennesker emosjonelt og intellektuelt.

I tittelen finner vi de tre begrepene *mangfold*, *minne* og *møtestad*. Her ligger en oppsummering av det utvalget så på som museenes hovedutfordringer. *Mangfold* peker på behovet for at museene må vise variasjon og bredde i kulturen. Det handler ikke om å fortelle én historie, men mange. *Minne* går på museenes oppgaver med å dokumentere og bevare kulturarven. Utvalget peker ikke minst på behovet for å få en bedre sammenheng mellom museenes innsamling og forskning. *Møteplass* spiller på at museene ikke kan drive enveiskommunikasjon, men må gå i dialog med brukerne. Dialoginstitusjoner blir et sentralt begrep i innstillingen.

Velure-utvalgets rapport fikk stor betydning for den videre utviklingen av museene. Årsaken ligger i gode beskrivelser og analyser av museenes utfordringer og mange konkrete forslag til tiltak. Den ble lest og brukt i planleggingsarbeidet både i enkeltmuseer og i forvaltningen.

ABM-meldingen og museumsreformen

I Kulturdepartementets arbeid med oppfølging av Velure-utvalget var det først planer om en egen museums melding for Stortinget, men under arbeidet så man at det særlig i forbindelse med bruk av IKT var mange felles utfordringer for arkiv, bibliotek og museer. Valget falt på en felles melding for alle tre sektorer: St.meld. nr. 22 (1999-2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* (ABM-meldingen). Men meldingen bærer preg av at man på arkiv- og bibliotekfeltet manglet et tilsvarende utredningsarbeid som det Velure-utvalget hadde levert. Resultatet var da også at meldingen både er mer konkret i signaler for museumsutviklingen og at det fulgte mest ressurser til denne sektoren.

For å styrke samarbeid og samhandling mellom de tre sektorene, varslet meldingen en sammenslåing av NMU, Riksbibliotekstjenesten og Statens bibliotektilsyn til ABM-utvikling. Hovedbegrunnelsen var felles utfordringer på IKT-området. Man ønsket å legge til rette for bruk av data på tvers av institusjons- og sektorgrenser, men også å utnytte kompetanse på tvers av sektorer.

Museene møter stadig økende forventninger og krav til profesjonalitet. For å møte utfordringene kreves det fagkompetanse på en rekke forskjellige områder som forskning, formidling, bevaring, bygningsvern, vaktmestertjenester, informasjon, økonomi, administrasjon og ledelse. Innenfor små enheter er det umulig å dekke alle feltene. Museumsreformens mål var å etablere sterkere fagmiljøer og robuste institusjoner bedre rustet til å videreutvikle museene som aktive og aktuelle arenaer for kunnskap og opplevelse.

I ABM-meldingen trekkes det også fram noen områder som det er særlig viktig at museene befatter seg med:

Kulturelt mangfold

For dei kulturhistoriske musea inneber dette eit utvida og meir komplekst virkefelt. Dei skal for det første vera objektive dokumentasjonssenter for pågåande endringar. Dinest skal dei vera ei referanseramme for den eldre kulturen og gje svar til dei som leitar etter identitet som følgje av den uvisse omskiftet fører med seg. Musea skal vera ein arena for kunnskap og forståing, der kvar og ein kan utvikla positive haldningar til både egne og andre sine røter [...]. (Pkt.6.11.1).

Kystkultur

På slutten av 1800-talet og dei første tiåra av 1900-talet var museumspionerane meir opptekne av å dokumentera innlandskultur enn kystkultur. I ettertid framstår dette som heller merkeleg i eit land der den lange kystlina med tilhøyrande folkesetnad og mangslungne næringsliv er eit viktig særkjenne. Dei siste tiåra er det bygd opp mange gode museum med kystkultur, fiskeri og sjøfart som sentrale dokumentasjonsområde, men det vil likevel framleis vera naturleg å framheva dette temaområdet særskilt [...]. (Pkt.6.11.2).

Industri og servicenæringer

Det norske samfunnet har gjennomgått store omskifte i løpet av 1900-talet. Medan samlingane og formidlingsarbeidet ved musea i stor grad dokumenterer liv og arbeid knytt til primærnæringsane, er brorparten av folket i dag sysselsett i industri- og sørvisnæringer i privat og offentleg sektor. Åtte prioriterte industriminne er tidlegare gjevne eit budsjettmessig løft, men i det store og heile står dokumentasjonen av industri og tenesteytande næringer veikt innanfor museumssektoren. Musea har difor ei særskild utfordring i å knyta verksemda sterkare til desse områda, og dette vil vera ein naturleg lekk i ei sterkare prioritering av dokumentasjonen av samtida og den nære fortida. Saksfeltet er likevel overlag vidfemnande, og det vil vera trong for ei arbeidsdeling på nasjonalt nivå innanfor desse områda. For store industrigreiner kan det òg vera aktuelt å samarbeida på nordisk nivå. (Pkt.6.11.3).

Økologi og miljøvern

I vid tyding kan omgrepet miljøvern femna om både natur- og kulturvern. Musea har til oppgåve å forvalta kulturarven og formidla kunnskapar om menneskeskapte spor i det samfunnet som var. Dei skal gjera synleg korleis menneske og natur har utvikla seg i dialog eller konflikt med kvarandre, syna

samanhengar i tid og rom og vera bindeledd mellom fortid, notid og framtid. Slik skal dei syna korleis kvar generasjon ikkje er eineståande, men lekkjer i ein kjede. Gjennom samlingane sine og metodar for dokumentasjon, forskning og formidling har musea særlege føresetnader både i kunnskapsproduksjonen om desse samhengane og i formidlinga av kunnskapane. Musea kan medverka til erkjenning og stimulera til ettertanke [...]. (Pkt.6.11.4).

Handlingsbåret kunnskap

Mange museum har mykje informasjon om gamle handverk og handverkstradisjonar. Dei har reiskapane som vart nytta, og dei har produkta, men den heile og fulle kunnskapen om handverket vil dei ikkje ha utan den kvalifiserte handverkaren med dei dugleikane som ligg i sjølve handlaget utvikla gjennom lang læretid og praksis. Viktige delar av kulturarven vil gå tapt, dersom vi ikkje tek vare på den handlingsborne kunnskapen knytt til hustømring, tekstile tradisjonar, båtbygging, skinnarbeid, smiing, saum, tradisjonsborne dyrkingsmåtar i jordbruket og mange andre fag og kunnskapsfelt [...]. (Pkt.6.11.5)

Omtalen av museene i kulturmeldingen, St.meld. nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*, er en videreføring av ABM-meldingen. Her heter det:

I abm-meldinga vart det trekt fram fleire område der det er særleg trong for å utvida, samordna og tydeleggjera museumsinnsatsen. Dette gjaldt kystkultur, industri og sørvisnæringar, økologi og miljøvern og handlingsboren kunnskap, dessutan den fleirkulturelle utfordringa (St.meld. nr. 48 (2002-2003): 184).

I meldinga pekes det så på utfordringer i tilknytning til disse punktene, og på behovet for utvikling av nettverk for å få et betre resultat av den samlede museumsinnsatsen.

Her heter det: «Staten vil leggja til rette for nettverks-organisering av ei rad ulike museumsfunksjonar ved ulike museum over heile landet.» (Ibid:14).

Museumsnettverkene skal

- bidra til at museene blir bedre egnet til å fylle rollene som samfunnsinstitusjoner, i en aktiv dialog med samfunn og publikum
- utvikle samarbeid og arbeidsdeling, sikre faglig sammenheng og god ressursutnyttelse
- utvikle kompetanse, kunnskap og forskning (i ulike temaer, metoder og funksjoner)
- utvikle nye kunnskaper om og problemstillinger for kritisk formidling

Nasjonale nettverk tar utgangspunkt i temaer, funksjoner og/eller metoder. Det er nå etablert 26 nasjonale museumsnettverk. Nettverkene er åpne for dem som kan og vil bidra aktivt. De skal baseres på samarbeid, samhandling og felles interesse. Alle deltakende museer forutsettes å klargjøre egen motivasjon og evne til bidrag og gjennomføring i forhold til nettverkets målsettinger. Arbeidet med nettverk må ta utgangspunkt i og forankres i institusjonene. Et museum kan inngå i flere nettverk, avhengig av ressurser og profil. ABM-utvikling og nå Norsk kulturråd har en sentral og koordinerende rolle i utviklingen av nasjonale nettverk og utpeker hovedansvarlige museer for de enkelte nettverkene. Disse skal være drivkraft og sikre kvalitet i utviklingen. Erfaringene med nettverkene er variert. Noen er bare i startfasen, men for mange museer er nettverkene blitt viktige for virksomheten, blant annet som arena for felles prosjekter knyttet til forskning.¹

¹ Spørreundersøkelse (2009) og vurdering av nettverkene (2011) foretatt av ABM-utvikling/Norsk kulturråd. Vurdering (2011) er tilgjengelig her: <http://www.norskkulturrad.no/wp-content/uploads/2011/07/Vurdering-av-faglige-museumsnettverk-1-juli-2011.pdf> Sist besøkt 11.10.2011

Ny stortingsmelding om museene i 2009

Vi vil lage gode rammevilkår som kan stimulere museene til å styrke den faglige innsatsen og ha en aktiv samfunnsrolle, sa kultur- og kirkeminister Trond Giske da han la fram denne meldingen i september 2009. Samfunnsrolle og samfunnsinstitusjoner er et begrep som går igjen i den nye meldingen.

Kulturdepartementet bygger sin museumspolitik på ICOM sin definisjon av museenes samfunnsrolle og ser museene som permanente institusjoner som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpne for publikum. Museene skal samle, bevare, forske, formidle og stille ut materielle og immateriell kulturarv.

Det er denne definisjonen departementet bruker som utgangspunkt i kapittelet om museenes samfunnsrolle. Samfunnsoppdraget ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. Museene gis stor faglig frihet, men også ansvar for selv å definere og avgrense hvilke arbeidsoppgaver som er viktige i et slikt perspektiv. Institusjonene skal ha handlingsrom til å stille kritiske spørsmål vedrørende både fortid og nåtid. Dette forutsetter armlengdes avstand til eiere og offentlige myndigheter ([St.meld. nr. 49 \(2008-2009\)](#): Pkt. 10.1). Museene skal selv avgjøre hva som skal innlemmes i samlingene, basert på tematiske og/eller geografiske ansvarsområder som er definert for institusjonene.

Gjennom innsamlings- og formidlingsaktiviteten etablerer museene kulturarvsmateriale. I ethvert seleksjonssystem blir noe framhevet som viktig, mens andre ting regnes som uviktig eller uinteressant. Utfordringen er å være bevisst tendenser til henholdsvis hegemonisering og marginalisering av kulturuttrykk i kulturarvssammenheng. Det er en konstant faglig og kulturpolitisk utfordring å arbeide for at museumsinstitusjonene samlet sett gir et så dekkende og balansert bilde som mulig av det mangfoldet som utgjør norsk samfunnsliv gjennom tidene.

Museumsmeldingen legger stor vekt på at museene skal bygge sin virksomhet på forskning og kunnskapsutvikling. Den peker på behovet for å styrke forskningssamarbeidet innenfor museumsnettverket og mellom museer og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren. Mangfold og handlingsbåren kunnskap (immateriell kulturarv) er særlige innsatsområder.

Blant de ulike institusjonstypene som sammen utgjør kulturarvsfamilien, inntar museene en spesiell stilling. Nasjonalbiblioteket og Arkivverket har en innsamlingsaktivitet som helt eller delvis er definert i et lovverk. Museene derimot har stor frihet med hensyn til hva som skal tas inn i samlingene. Det stiller ekstra strenge krav til forskningsbasert innsamlingsaktivitet. De grunnleggende spørsmålene til museenes kildemateriale vil alltid være: hvilken ny kunnskap kan erverves og hvilke samfunnsperspektiver og sammenhenger kan belyses gjennom å ta dette materialet inn i samlingene? (Ibid: Pkt. 12).

Mål og resultatstyring og tildelingsbrevet for 2011

For at Stortinget skal få en bedre mulighet til å se at budsjettmidlene brukes i henhold til vedtatte planer og retningslinjer, er det innført mål og resultatstyring knyttet til de statlige museumsbevilgningene.

Styringssignaler fra Kulturdepartementet til museene knyttes til de statlige bevilgningene og legges inn i de årlige tildelingsbrevene fra departementet til museene. Museene rapporterer så tilbake gjennom sine årsrapporter og i svar på spørreskjemaer for den årlige museumsstatistikken. I tildelingsbrevene for 2011 er museenes hovedmål formulert slik:

Det er et overordnet mål at museene skal ha en aktiv samfunnsrolle. Museenes samfunnsrolle eller samfunnsoppdrag ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling

med sine omgivelser. I dette ligger stor faglig frihet og samtidig utfordringer for museene i å definere og avgrense hva som er relevant og viktig i et samfunnsperspektiv. Dette er et faglig kjernesporsmål i museene som krever kontinuerlig analyse og refleksjon.

Museene skal ha en faglig fri stilling som gir handlingsrom for å stille kritiske spørsmål vedrørende både fortid og nåtid. Dette forutsetter armlengdes avstand til eiere og offentlige myndigheter.

I tildelingsbrevet for 2011 er så mer konkrete mål for og krav til rapportering om virksomheten i forhold til forvaltning, forskning, formidling og fornying. Hele teksten i tildelingsbrevet er gjengitt som eget vedlegg, men nedenfor siterer vi signaler som er særlig relevante i forhold til museenes arbeid med samlingsutvikling:

Mål 1 FORVALTNING

Museenes samlinger skal sikres og bevare best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning, blant annet gjennom gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene.

Departementet vil understreke museets ansvar for tilfredsstillende oversikt, kontroll og tilgang til samlingene. Det forutsettes at museet har utarbeidet strategier i forhold til prioritering av samlingene og håndtering av restanser innen dokumentasjon og bevaring. Av hensyn til sambruk av katalogdata skal museene bruke gjeldende katalogstandarder der slike finnes. Det oppfordres til samordnet innsats på feltet, for eksempel regionalt med etablering av fellesmagasiner og fellestjenester.

Departementet vil spesielt peke på museets selvstendige ansvar for sikring av samlingene, med en sikringsplan bestående av risikovurderinger, etablering av forebyggende og begrensende tiltak, samt planer for evakuering. Det legges til grunn at museet avsetter tilstrekkelige midler til periodisk og løpende vedlikehold av hele bygningsmassen og utstillinger.

Mål 2 FORSKNING

Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling, og skal sikres gjennom økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.

Departementet legger til grunn at museet har strategier for forskning og kunnskapsutvikling og at disse koples til strategier for innsamling og formidling.

Mål 3 FORMIDLING

Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle, blant annet gjennom målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.

Departementet legger til grunn at museet har strategier for formidling, også i forhold til dialog og brukermedvirkning, og at disse koples til strategier for innsamling, samlingsforvaltning og forskning.

Mål 4 FORNYING

Museene skal være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering og gjennom utvikling av digital forvaltning og formidling.

Museet skal utvikle strategier for en styrket samfunnsrolle. Museet skal delta aktivt i faglige museumsnettverk og i utviklingstiltak i regi av Norsk kulturråd.

Museet skal ha planer for alle deler av den museumsfaglige virksomheten og for utvikling av organisasjonen. Planene skal være skriftlige dokumenter som beskriver hovedutfordringer og mål, med strategier, prioriteringer og tiltak for å nå målene. Planer for ulike funksjoner og temaer må sees i sammenheng, også med museets generelle mål og profil. Planene kan være separate dokumenter eller

tydelige og avgrensede kapitler i et overordnet plandokument, for eksempel strategisk plan. Planene skal være vedtatt av styret og rulleres jevnlig.

Tilgjengeliggjøring av elektroniske samlinger

Brukerne skal ha lett tilgang til digitalt innhold og gode digitale tjenester. Departementet legger derfor vekt på at museet skal styrke arbeidet med digital samlingsforvaltning og digital formidling.

Departementet oppfordrer museet til å gjøre eget, digitalt innhold åpent og fritt tilgjengelig gjennom museets egne publikumsløsninger og gjennom nasjonale fellesløsninger.

Bruk og viderebruk forenkles ved merking av materialet med åpne lisenser, for eksempel Creative Commons. Oppfordringen gjelder elektronisk innhold som museet selv har opphavsrett til eller som har falt i det fri, og bare materiale som ikke er taushetsbelagt eller hvor personvernsrettslige hensyn ikke begrenser bruken.

Museer som vurderer å etablere nye eller å oppgradere eksisterende publikumstjenester med utgangspunkt i rådata, oppfordres til å gjøre rådata offentlig tilgjengelig i maskinlesbare formater. Oppfordringen gjelder informasjon som har samfunnsmessig verdi, som kan viderebrukes, som ikke er taushetsbelagte og der kostnadene ved tilgjengeliggjøring antas å være beskjedne.

Immateriell kulturarv

Norge har ratifisert UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Konvensjonen skal sikre respekt for og øke bevisstheten om den immaterielle kulturarvens betydning. Den trådte i kraft for Norge 17. april 2007 og legger grunnlaget for en mer systematisk innsats for å dokumentere og fremme immaterielle kulturuttrykk i Norge og gjennom internasjonale prosjekter. Immateriell kulturarv kommer i følge konvensjonen til uttrykk på blant annet følgende områder: muntlige tradisjoner og uttrykk, utøvende kunst, sosiale kikker, kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet og tradisjonelt håndverk.

Oppsummering

Kystkultur, teknisk-industrielle kulturminner, kulturelt mangfold og dokumentasjon av samtid og nær fortid har vært gjengangere i de statlige styringsdokumentene. Det er gjort en betydelig innsats i å følge opp disse områdene. Kystkulturen har fått langt mer oppmerksomhet. I samarbeid med Riksantikvaren er de prioriterte teknisk-industrielle kulturminnene løftet fram, og det er utført mange dokumentasjonsprosjekter med samtid og kulturelt mangfold som temaer. Men mye er fortsatt ugjort og deler av det innsamlete materialet har havnet på magasin og i arkiv uten at det er videre bearbeidet eller særlig synlig i museenes formidling. Her ligger det store utfordringer.

I kulturmeldingen fra 1992 pekes det på behov for større spredning av naturhistoriske museumstilbud. ABM-meldingen fra 2000 fremhever økologi, miljøvern og behovet for å se natur og kultur i sammenheng. Med noen unntak er dette områder de kulturhistoriske museene i liten grad har fulgt opp. Utenfor universitetsmuseene finner vi nesten ikke museumsfaglig kompetanse på naturhistorie.

De senere års virksomhet har vært preget av Museumsreformen med tilhørende fokus på konsolidering og omorganisering. Dette har vært ressurs- og tidkrevende prosesser, men med de nye strukturene på plass har vi fått sterkere institusjoner med større faglig tyngde og bredde. Museumsnettverkene begynner å fungere og flere nettverk kan nå rapportere om konkret samarbeid innenfor om dokumentasjon og forskning.

Hvis vi ser hvordan de statlige styringssignalene er formulert over tid er det en tydelig tendens i at signalene går fra påpeking av bestemte temaer til å fremheve at de enkelte museene selv må konkretisere sitt samfunnsansvar. I dag stilles det strengere krav til analyse og fornying av

virksomheten og til utarbeiding av helhetlige planer for arbeidet der innsamling, forskning og formidling sees i sammenheng.

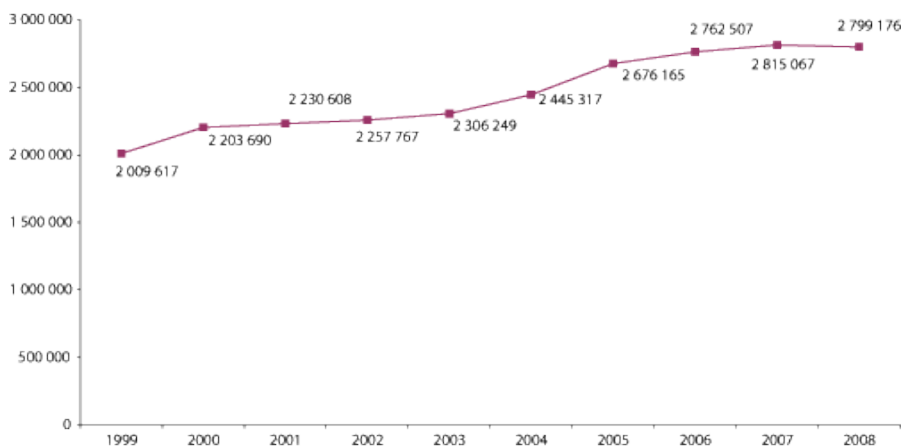
MUSEENES INNSAMLING

Hvor mye samler de kulturhistoriske museene? Hvilke ideer og begrunnelser bygger innsamlingen på? I denne delen ser vi nærmere på innsamlingens omfang og museenes planer for innsamling.

Statistikk for innsamling

Ifølge museumsstatistikken har antallet kulturhistoriske gjenstander ved museene som ligger under Kulturdepartementets ansvarsområde økt fra 2,2 til 2,8 millioner i perioden 2001 til 2008. Hvis tallene er reelle og museene fortsetter å samle i samme tempo, vil samlingene nesten fordobles i løpet av de neste 30 årene ([St. meld. 49 \(2008-2009\)](#): 83)! Statistikken for 2009 og 2010 viser imidlertid at tendensen kan være i ferd med å snu: Mens det ble samlet 64 614 kulturhistoriske gjenstander i 2008 var tilsvarende tall i 2009 36 691 og 29 992 i 2010 ([ABM-skrift # 57 \(2009\)](#): 120, [ABM-skrift # 67 \(2010\)](#): 110 og [Norsk kulturråd 2011](#): 46).

Tallene må brukes kritisk, noe av den store veksten fra 2001 til 2008 kan for eksempel henge sammen med registrering av restanser. Kategorien kulturhistoriske gjenstander dekker alt fra tannbørster til traktorer. Det sier seg selv at ulike gjenstander skaper vidt forskjellige utfordringer. Tallene for innsamlingen sier heller ikke noe om materialets relevans og verdi for ulike behov.

Totalt antall kulturhistoriske gjenstander 1999–2008 ([St. meld. nr. 49 \(2008-2009\)](#): 82)²

Innsamlingen fra samtid og nær fortid var lenge beskjeden, men dette er i ferd med å endre seg: Av alt som nå samles, er den største andelen fra tiden etter 1945. I 2010 var 14 prosent fra perioden 1900–1945 og 43 prosent fra tiden etter 1945 ([Norsk kulturråd 2011](#): 46).

² Fram til 2006 var arkeologiske og kulturhistoriske gjenstander samlet. I 2007 og 2008 er kategoriene skilt, og ca. 80 000 arkeologiske gjenstander er ikke med i tallene for de to siste årene.

Tilvekst kulturhistoriske gjenstander totalt og tilvekst i samsvar med planer 1999–2008 ([St. meld. nr. 49 \(2008-2009\)](#): 82).

Ved rapporteringen for 2009 var det kun 72 av totalt 148 museer som svarte at de hadde en innsamlingsplan, og bare ca. 30 prosent av tilveksten av kulturhistoriske gjenstander var i henhold til planer ([ABM-skrift # 67 \(2010\)](#): 123 og 110). Tallene for 2010 viser at 73 av 137 museer har en slik plan, mens 45 prosent av tilveksten skjedde i henhold til planer ([Norsk kulturråd 2011](#): 59 og 46). Selv om vi ser en tendens til bedring samsvarer dette dårlig med prinsippene for bærekraftig samlingsutvikling. I henhold til ICOMs museumsetiske regelverk skal alle museer ha en offentlig tilgjengelig samlingsplan ([ABM-skrift # 29 \(2006\)](#): 13-14).

Motiver for å samle i museenes planer

Kilder og data

Hvilke mål, prioriteringer og tilnærminger har de kulturhistoriske museene for innsamlingen? Høsten 2009 bad arbeidsgruppen alle museer som rapporterte at de hadde innsamlingsplaner om kopier slik at vi kunne lage en oversikt og analyse. Vi fikk 35 svar. Tre museer redegjorde for innsamlingen i svarbrev og opplyste samtidig at de ikke hadde noen plan. Flere meldte at de hadde krysset av for innsamlingsplan i rapporteringen ved en misforståelse, eller at planene ikke egnet seg for offentliggjøring. Andre skrev at planen var under revisjon.

Blant dem som har svart, er det store flertallet kulturhistoriske museer med opprinnelse som friluftsmuseer og bygdetun. Noen få er blandede kultur- og naturhistoriske eller kunst- og kulturhistoriske museer. Fire museer har kystkultur og sjøfart som tema. Tre er etatsmuseer med tilskudd fra departementet som dekker sektoren de har ansvar for. Ett av museene er et teknisk industrielt kulturminne. De øvrige har tematiske avgrensinger, for eksempel musikk, jødisk historie, teknologiutvikling eller foto.

De fleste bruker innsamling om både gjenstander og dokumentasjon. Noen få synes å avgrense begrepet til gjenstander. Ett av museene forstår innsamling som en form for dokumentasjon. Flere knytter innsamling til det immaterielle, og noen steder omtales digital

innsamling. Når vi her bruker innsamling med referanse til planene, rommer det med andre ord flere betydninger.

To-tredeler av museene har ikke gitt noen opplysninger. Etter de tilbakemeldinger som har kommet i purrerunder ser det ut til at de fleste av museene som ikke har svart enten mangler innsamlingsplaner eller har planer som er utdatert. Det gjør at vi må være forsiktige med å trekke generelle konklusjoner. Planene viser hva som er skrevet og tenkt, hvordan de har fungert vet vi lite om. Det kan, som kjent, være stor forskjell mellom teori og praksis. Innsamlingsplaner er ofte skrevet av den eller dem som er ansvarlig for samlingsforvaltningen, og det vil påvirke form og innhold. Personer som arbeider med andre oppgaver kan stille andre spørsmål og ha andre behov. Vi har ikke hatt tilgang til nært forbundne planer for forskning og formidling. Det ville vært verdifullt å se disse planene i sammenheng, men det lå utenfor mandatet som ble definert. Opplysningen vi har mottatt viser likevel tendenser ved innsamling som en kan forvente gjelder allment for kulturhistoriske museer.

Forvaltning framfor innsamling?

Det første som slår oss er at mange museer prioriterer ordning og forvaltning av eksisterende samlinger framfor innsamling. Museene skriver om overfylte og uhensiktsmessige magasiner, gjenstander som ikke er dokumentert og mangel på oversikt. Problemene forklares med vedvarende stor, ukontrollert og tilfeldig innsamling. Det tegnes et bilde preget av mange uløste oppgaver. Samlingsplanene oppfattes som redskap for å gjenvinne kontroll, sikre gjenstander, komme à jour og utvikle gode rutiner. De fleste av museene har en svært restriktiv holdning til ny innsamling, enkelte har inntaksstopp. Mange mener de verken har magasinplass eller ressurser til å ta ansvar for nytt materiale.

Prioritering av samlingsforvaltning er helt nødvendig for bærekraftig samlingsutvikling. Samtidig skal museenes totale innsamling gi et dekkende bilde av mangfoldet som preger Norge i ulike tidsepoker. Bærekraft forutsetter at ulike generasjoner kan være med å forme samlingene. Parallelt med at man forvalter det som er samlet tidligere, må det gis rom for oppdatering og fornyelse. Arbeidsgruppen mener at samlingsforvaltning og samlingsutvikling i større grad enn nå må sees i sammenheng ut fra både dagsaktuelle og langsiktige behov.

Å fylle hull i samlingen

Hvilke argumenter brukes for den innsamlingen som skjer i henhold til planer? En vanlig begrunnelse er at man vil «fylle hull» i samlingen. Hull er en metafor, den gir assosiasjoner om at gjenstander kan samles som brikker i et puslespill der alle bitene passer inn i det store bildet. En del museer bruker hull med referanse til selve samlingen, mens andre bruker det i en utvidet betydning der det handler om trekk ved samfunnet som ikke er dekket av samlingen. Det gir opphav til to beslektede, men samtidig forskjellige innsamlingsstrategier.

Når referansen er eksisterende samlinger, handler fylling av hull om å komplettere innhold i tråd med ideer for seleksjon, tolkning og klassifisering som er nedfelt i samlingen. Å fylle hull brukes i all hovedsak for å komplettere en eldre innsamlingslinje som ikke skal videreføres. Denne formen for innsamling vil sannsynligvis virke lite fornyende. Flere av museene gir denne formen for innsamling lav prioritet i planene.

Å videreføre samlingen frem til i dag

Den andre bruken av hullmetaforen refererer til sentrale trekk ved samfunnet som ikke er representert i samlingen. Mange museer oppfatter samtid og nær fortid som et stort hull som må dekkes. I flere av planene forsøker man å oppnå dette ved å utvide formålsparagrafen, slik at museets ansvar for innsamling går helt fram til i dag. Enkelte av museenes mer tradisjonelle temaer er fortsatt høyst relevante, og det er etter arbeidsgruppens vurdering viktig at de føres fram til vår tid og inn i framtiden. Museer har unike muligheter til å framstille forholdet mellom mennesker og materielle omgivelser i et langt historisk perspektiv og formidle både sammenhenger, endringer og nye trekk. Maihaugens samling av boliger og hjem fra det 20. århundre er et ypperlig eksempel på verdien av videreføring.

For å kunne utvikle Maihaugens 1900-tallsavdeling var det nødvendig å bygge kunnskap om vår tids bygge- og boskikk. I 2000 ble et utvalg nyetablerte hjem og boliger på Lillehammer dokumentert med fotografier og intervjuer.

Foto: Kåre Dehlie Thorstad, Maihaugen

Men hva med endringer og nye trekk som faller utenfor rammene for eksisterende samlinger? Få museer drøfter dette i planene. I noen planer er det tydelig at etablerte begreper, klassifikasjoner og fagtradisjoner føres videre, mens andre peker på behovet for fornyelse. Drammens museum spør for eksempel om det er berettiget å avgrense innsamlingen til geografiske regioner:

[...] museet finner en innsnevring av innsamlingsoppgavene til de respektive kommunene som unødig rigid og utilfredsstillende[...] Når tidsaspektet utvides opp mot vår samtid blir regionsgrensene meningsløse (Drammens museum 2003: 3).

Mange av innsamlingsplanene viderefører en bred, beskrivende tilnærming, som åpner for at mye kan samles inn. Det kan virke som man holder fast ved ideen om museet som et altomfattende minne. Ideen om innsamling som totaldokumentasjon er et blindspor – bare tanken kan føre til handlingslammelse. Hvis «alt» er interessant, mister man evnen til å prioritere. Etter arbeidsgruppens vurdering er det helt avgjørende at man kommer fram til tema og problemstillinger som gjør det mulig å konsentrere seg framfor å gå bredt ut.

Innsamling basert på samtidsdiagnose

En tredje tilnærming til innsamling er å spørre hvilke samfunnsmessige endringer som kjennetegner samtiden. I Norsk Folkemuseums forskningsplan for 2006–14 står det at:

Norsk kultur og samfunn må settes inn i større sammenhenger, og det norske må problematiseres på nye måter for å vise det kulturelle mangfoldet og kompleksiteten i dagens Norge. [...] Forskingen ved Norsk Folkemuseum må ivareta museets egenart og særpreg, men må samtidig ta utgangspunkt i samfunnsaktuelle spørsmål (Norsk Folkemuseum 2006: 7).

For å gripe større sammenhenger og problematisere, slik Norsk Folkemuseum skriver om, kan vi stille en samtidsdiagnose. Mange samfunnsvitere har arbeidet frem slike diagnoser. Noen eksempler er: risikosamfunnet (Beck 1986), det posttradisjonelle samfunn (Giddens 1994), den flytende moderniteten (Baumann 2000) og nettverkssamfunnet (Castells 1996).

Gjennom ABM-utviklings Hot Spot-prosjekt arbeidet et utvalg museer, arkiv og bibliotek med å sette aktuelle tema på dagsorden. I utstillingen "Rett i koppen" som åpnet i november 2006, samarbeidet Norsk Folkemuseum med Kirkens Bymisjon, og deres forskningsprosjekt om tiggere i Oslo. Utstillingen viste tiggernes arbeidsdag i Oslogatene. De besøkende kunne selv innta tiggernes arbeidsplass med arbeidsutstyr og varer som bladet =Oslo, kopp til penger, kosedyr for å skape hygge på arbeidsplassen, skyggelue for å beskytte seg mot sola og bryssomme forbipasserende.

Foto: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum

De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum er et av få museer som kopler vitenskapelige teori og analyse direkte til innsamlingsplanen. Museets skriver at de, i likhet med de fleste andre folkemuseer har en bred samling som dekker mange områder av menneskers liv i førindustriell tid. Museet konkluderer med at det vil være umulig å føre den brede profilen fram til i dag, og at det må foretas valg som snevrer inn området for innsamling.

Vi ser det ikkje slik at ting i seg sjølv har mista relevans i vårt moderne samfunn. Tvert om er ting kanskje viktigare enn nokon gong tidlegare, men det er kanskje andre ting enn tidlegare, og ting som er viktigare på andre måtar enn tidlegare. Dette gjer at det ikkje vil vera meningsfylt å ha som politikk å satsa på å forfølga alle våre dokumentasjonsområde opp mot vår eiga tid (sjølv om det hadde vore mogeleg) (De Heibergske Samlingar – Sogn Folkemuseum 2008: 3).

I et utkast til innsamlings- og kassasjonsplan fra 2008 bruker museet teorier om menneskets livsverden formulert av filosofen Jürgen Habermas som fundament. Aage Engesæther som har skrevet planen, utdyper dette:

Slik eg oppfattar det, er denne livsverda primært knytt til menneskas privatsfære, men ho vert påverka av alle rollar som menneska har, som yrkesutøvarar, som forbrukarar, klient, eller anna. Det er totaliteten, alle desse rollane i fellesskap som er med og skaper folk si «livsverd». Det er såleis i alle fall klart at denne «livsverda» peikar ut over sjølve intimsfæren - heimen. Det må vera nettopp i fellesskap med andre at «livsverda» eksisterer og vert reproduisert (De Heibergske Samlingar – Sogn Folkemuseum 2008: 6).

Teorien om livsverden drøftes i forhold til museets ansvarsområder og etablerte samlinger, og man ender opp med å prioritere følgende tema: hjem, klær og fritidssamfunnet.

Eksemplet fra De Heibergske Samlinger viser hvordan en samtidsdiagnose kan brukes til å avgrense, problematisere og utvikle perspektiver ved innsamling. Museet tar aktivt stilling til hvilke deler av samlingen det er relevant å videreføre og om det er behov for å gå i gang på nye områder.

Innsamling som fortellinger

Flere innsamlingsplaner åpner for å samle gjenstander hvis de kan knyttes til personlige fortellinger. Hvis fortellingen vurderes som interessant nok, kan gjenstanden bli samlet selv om den faller utenfor museets prioriterte områder. Mens museenes øvrige innsamling gjerne bygger på bred dokumentasjon, fakta og representativitet, har fortellinger en personlig vinkling og ofte et emosjonelt innhold. Et interessant poeng er at fortelling ikke forutsetter samlinger av gjenstander. Den amerikanske kulturforskeren Barbara Kirshenblatt-Gimblett skriver følgende:

Exhibitions driven by a concept or story, a legacy of expos, refuse to limit themselves to what is in a collection. They may, as a matter of principle, refuse to form collections or exhibit real things [...] (Kirshenblatt-Gimblett 2000: 6).

Arbeidsgruppen mener et skille mellom materiell og immateriell dokumentasjon er uheldig. Det er sammenhengene mellom gjenstander og fortellinger, materiell og immateriell kultur museene skal utforske.

I løpet av de siste tiårene har vi sett en endring i folks sorgreaksjoner. En måte å synliggjøre dem på er å legge ned blomster, hilsener og lys på ulykkessteder som her på Kløfta.

Foto: Roderick Ewart, Akershusmuseet

Aktiv og passiv innsamling

Flere museer skiller mellom aktiv og passiv innsamling. Sunnmøre museum definerer passiv innsamling slik:

Dette gjeld innsamling som museet sjølv ikkje har teke initiativ til, og som derfor ikkje er omfatta av forskning- og dokumentasjonsplanen. Det gjeld særlege tilfelle med eldre eller nyare tilsagn om gåver frå familiar eller einskildpersonar som på eitt eller anna vis knyter seg til museet si verksemd eller historie (Sunnmøre Museum 2009: 4).

Oslo Museum beskriver aktiv innsamling slik:

Ved aktiv innhenting av materiale ligger det konkrete mål og analytiske perspektiver bak innsamlingen. I utstillinger, foredrag og publikasjoner blir materialet fortolket og formidlet til ulike grupper (Oslo Museum 2009: 4).

Den vanlige formen for passiv innsamling er tilbud om gaver som museene aksepterer, for eksempel utstyr fra en bedrift som legges ned, inventar fra en bolig som skal rives eller personlige eiendeler. Ordet «utrykningsaksjon» brukes ofte om større innsamlinger som må gjøres på kort varsel. Gjenstander museer blir tilbudt har ofte liten markedsverdi, selv om det er i god forfatning. Giveren kan mene at det er bedre at et museum får tingene, enn at de blir kastet. I andre tilfeller kan giverne ha klare oppfatninger om hva materialet kan brukes til. Enkelte givere har et nært, personlig forhold til tingene.

Passiv innsamling kan ikke planlegges. Det som samles på denne måten kan lett bli et fragmentert og tilfeldig materiale med få opplysninger. Mange museer har kriterier for å ta stilling til gaver og eventuelle utrykningsaksjoner. Materialet vurderes i forhold til alder, estetikk, representativitet, sjeldenhet, dokumentasjon og tilknytning til museets ansvarsområde. Flere museer har samtidig som et kriterium. Passiv, gavebasert innsamling er nærliggende når museer ikke har budsjett for innsamling.

Flere museer skriver at en innsamlingsplan gjør det enklere å si nei til tilbud. «Å takke nei til gaver kan verke sårande på gjevaren. Kan ein grunngeve avslaget med at det har bakgrunn i ein gjennomtenkt plan, er det lettare.» (Setesdalsmuseet (udatert): 7). Myndighet til å avgjøre innsamling er som oftest delegert til en innsamlingskomité. Beslutningene blir mindre personlige, noe som gjør det lettere å takke nei. Telemark Museum skriver:

Alle forslag om inntak legges fram for en inntakskomite for hvert lokalmuseum. Den består av stedsansvarlig, magasinansvarlig/fotoarkivar og avdelingsleder for Samfunnsminnet. Systemet med en inntakskomite ble utprøvd ved Telemark Museum i 2007, og vi hadde god erfaring med dette. Det videreføres inntil videre i et ekstra forsøk på å få kontroll med inntaket til samlingene (Telemark Museum (udatert): 9).

Passiv innsamling begrunnes ofte i forhold til framtidig forskning og formidling. Etter som man ikke kan forutse hva framtidens forskere vil spørre om, velger man heller å samle bredt enn å samle for lite. Man tenker seg at muligheten til å samle bestemte gjenstander ikke vil by seg igjen. Sier man nei, kan viktig materiale gå tapt.

I planene understrekes det nærmest unisont at man ikke aksepterer klausuler som begrenser muligheten til å bruke eller avhende gjenstander i framtiden.

Telemark Museum skriver:

Av og til kan det være vanskelig for museet å ta endelig stilling til inntak der og da. Det kan blant annet være nødvendig å undersøke nærmere rundt gjenstandene som tilbys. Giver må derfor skrive under på en avtale som gir museet full råderett over gjenstandene. Dvs. at museet etter denne vurderingen kan komme fram til at museet ikke ønsker å innlemme gjenstandene som tilbys i samlingene. Da vil det være naturlig å tilby gjenstandene tilbakelevert til giver, om de ønsker det (Ibid).

Aktiv innsamling organiseres ofte som prosjekter koplet til dokumentasjon, forskning og formidling. Innsamling vurderes i forhold til mål og problemstillinger formulert av museet selv. Uten at det er undersøkt nærmere, kan det virke som mange gjenstander kommer til museene gjennom passiv innsamling, mens aktiv innsamling i større grad resulterer i dokumentasjon uten gjenstander. Prosjekter har ofte offentlig eller privat finansiering. Med pengene følger ulike og skiftende føringer for hvordan de skal brukes. For museer kan det være en utfordring å kombinere kortsiktig, prosjektbasert arbeid med langsiktige strategier for samlingsutvikling. Aktiv og passiv brukes i planene som et motsetningspar: Når museet samler passivt, er givernes den aktive parten, og omvendt. Arbeidsgruppen mener polariseringen mellom museer og givere, aktiv og passiv er problematisk. Vi oppfordrer til å prøve ut innsamlingsstrategier som både gir så vel museets ansatte som eksterne miljøer og publikum muligheter til å delta aktivt. Brukermedvirkning innebærer ikke at museet skal avstå fra å lede samlingsutviklingen.

Passiv innsamling og bærekraft

Arbeidsgruppen ser at det fins grunner for å ta inn materiale som man ikke umiddelbart kan vurdere verdien av, men det er viktig å spørre seg hvordan slik innsamling kan forenes med bærekraft og aktiv samfunnsrolle. Tanken bak midlertidig inntak er at gjenstander som viser seg å ha liten verdi, kan tas ut av samlingene i framtiden. Holder dette premisset stikk? Mon

tro hvor stor andel av samlingene som er tatt inn på midlertidig basis? Hvor mye blir tatt ut igjen? Når materialet legges på vent, kan det også være fristende å skyve ansvar som følger gjenstandene foran seg. Hvis på-vent-statusen blir varig, kan materialet gradvis forvandles til ukjente objekter som verken er egnet for å dekke aktuelle eller framtidige behov. Praksis som har de beste intensjoner kan dermed bidra til å videreføre etterslep og vonde sirkler.

Museer skal samle for framtidige behov, men også ha en aktiv rolle i dagens samfunn. Gjennom å gå inn i samtiden kan museer bidra til nødvendig samfunnsdebatt, til å dokumentere nye og ukjente forhold og kanskje revurdere tolkninger av historie. Ny kunnskap gir premisser og kan synliggjøre valg som grunnlag for beslutninger. Arbeidsgruppen vil peke på behovet for å utvikle aktive kunnskapsstrategier med planer, mål og problemstillinger. Ved å se innsamling, tolkning, kunnskapsutvikling og samfunnsrolle som parallelle, pågående prosesser, kan samlingene bli en enda større ressurs for samfunnet, både på kort og lang sikt.

Hva samler museene

Hvilke temaer dekkes av innsamlingsplanene? Hvor ligger tyngdepunktene? Hva blir prioritert? Og er det viktige fenomener i samtiden som ikke fanges opp verken av styringsdokumenter, innsamlingsplaner eller museumsnettverkene? Basert på de tilsendte innsamlingsplanene har vi sett på hva museene vil arbeide med i de nærmeste årene. Vi trekker frem eksempler fra planene og forsøker ikke å gi noen fullstendig oversikt.

Sett under ett samler museene med perspektiver som bred kulturhistorie, næringer, kommunikasjon, minoriteter og sosiale grupper, foreningsliv, framtrede personer og herskapelige anlegg og annet som kunst, naturhistorie og arkeologi/fornminner. I mange tilfeller jobber institusjonene med flere av temaene ovenfor. Museum Nord samler for eksempel samisk gårdshistorie, som faller inn under både næringer og minoriteter og sosiale grupper.

Bred kulturhistorie

De fleste museene praktiserer bred kulturhistorisk innsamling. Ambisjonen er å dekke en livsform, kultur eller et samfunn som helhet. Sunnmøre museum skriver for eksempel:

Ein grunnleggande premiss er at Stiftinga Sunnmøre Museum skal arbeide for å ha ei så representativ og brei samling at den kan gje eit mest mogeleg dekkande bilete av sider av samfunnslivet på Sunnmøre gjennom historia... for oppgåva til Stiftinga Sunnmøre Museum er i første rekke å få fram det som er særst ved det sunnmørske samfunnet (Sunnmøre Museum 2009: 3).

Det er åpenbart at et bredt, helhetlig perspektiv åpner for mange vurderinger ved seleksjon og tolkning. I praksis virker det som man ofte favoriserer materiale som faller inn under samlingens tyngdepunkter, lokale forhold og museets kompetanse.

Hjem og bolig har en framtrede posisjon ved mange kulturhistoriske museer. Innsamling av hele hus er unntak, derimot samler man for eksempel møbler, bestikk, drakter, tekstiler og broderier. Svært få museer nevner noe om kulturlandskap. En del museer supplerer samlingene med gjenstander fra det førmoderne arbeidslivet, for eksempel håndverk, jordbruk og fiske. Mange skriver at de prioriterer kulturhistorisk materiale fra samtid og nær fortid. Randsfjordmuseene vil for eksempel samle klær fra 1970- og 1980-årene og dokumentere tidstypiske trender.

Primærnæringer

Mens mange museer har samlet materiale om førmoderne jordbruk, fiske og fangst, er det langt færre som følger framveksten av moderne primærnæringer. Ett av disse er Ryfylkemuseet, som skriver at de vil dokumentere frukt- og bær dyrking. I tillegg planlegger de dokumentasjon av matproduksjon og levemåte på gårdsbruk på Ryfylke. Norsk Skogmuseum har nasjonalt ansvar for utmarksnæringene jakt, fangst, fiske, skog, skogbruk og skogindustri.

Moderne tomatdyrking i drivhus er blitt mange bønders hverdag, som her på Jæren i 2000.

Foto: Målfrid Grimstedt, Jærmuseet

Industri

Industrialisering og industrihistorie omtales av blant andre Vest-Agdermuseet (Sjølingstad Uldvarefabrikk), Rørosmuseet, Norsk Trikotasjemuseum, De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum, Telemark Museum, Ryfylkemuseet, Midt-Troms Museum, Kystmuseet i Sør-Trøndelag, Norsk Teknisk Museum, Dalane Folkemuseum, Norsk Bergverksmuseum og Museum Nord.

Norsk Bergverksmuseum ivaretar bergverksdrift på nasjonalt nivå. Museet fører en restriktiv innsamling. Målet er å dekke produksjon og tidsperioder som anses representative i nasjonal

sammenheng. Museet samler lite fra samtiden. Andre museer med samlinger knyttet til bergverk er Norsk Teknisk Museum, Rørosmuseet og Midt-Troms Museum.

Norsk Teknisk Museum arbeider på nasjonalt plan med teknologi og teknologiutvikling, for eksempel næringsmiddelindustri, bioteknologi, IKT, musikk, lyd, foto, film, radio, fjernsyn, spill, mekanisk industri, petroleumsindustri, politikk og miljø, bygg og anlegg og arbeidsliv generelt.

Norsk Trikotasjemuseum har ansvar for norsk trikotasjeindustri nasjonalt, regionalt og lokalt. Museet samler materiale knyttet til den nedlagte fabrikken i Salhus fram til 1989.

Kystmuseet i Sør-Trøndelag samler materiale om havbruksnæringens framvekst og har fylkesansvar for samtidsdokumentasjon. Museum Nord nevner fiskeindustri.

Kraftproduksjon og elektrisitet nevnes i planene til for eksempel Vest-Agdermuseet, Ryfylkemuseet og Nordfjord Folkemuseum. Norsk Teknisk Museum følger utviklingen innen klima og klimatiltak med overgang til grønn energi.

Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum dokumenterte virksomheten før fabrikkdørene ble stengt og Odda smelteverk gikk konkurs i 2003.

Foto: Harald Hognerud, Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum

Servicenæringer

Innsamlingen fra servicenæringer avgrenser seg i hovedsak til noen få områder. Handel er tema ved Trøndelag Folkemuseum og Midt-Troms museum. Norsk Teknisk Museum planlegger innsamling av reklame og emballasje. Men i det store og hele samles det lite innenfor dette området, og aller minst fra vår egen tid.

Kontor og kontorliv er for eksempel svært sparsommelig representert, til tross for at kontorarbeid sysselsetter stadig flere, men en viss innsamling skjer ved Norsk Teknisk Museum:

Samlingen av skrivemaskiner, kopimaskiner og annen kontorteknologi gjennomgås med tanke på videre utvikling av dette området ved moderat tilvekst av representative gjenstander fra dagens kontormiljøer (Norsk Teknisk Museum 2008: 9).

Samlinger fra undervisnings- og forskningssektoren finner vi hovedsakelig ved universitetsmuseene, som ligger under Kunnskapsdepartementet. Innsamlingen ved disse museene framgår ikke av vår undersøkelse. Norsk Landbruksmuseum hadde i 2006 planer for kartlegging og innsamling koplet til materiale ved Universitetet for miljø- og biovitenskap. Norsk Teknisk Museum forvalter og samler medisinsk historie. Skole og undervisning er lite omtalt i de kulturhistoriske museenes planer.

Forsvarets Museer har nasjonalt ansvar for forsvarshistorie. Museet samler aktivt fra perioden etter 1945. Forsvarsrelatert innsamling finner vi også ved andre museer, for eksempel Vest-Agder-museet, som nevner 2. verdenskrig. Midt-Troms Museum ser på forsvarets rolle i Midt-Troms, Norsk Teknisk Museum militær- og våpenteknikk og Telemark Museum okkupasjonshistorie.

De Heibergske Samlinger har regionalt og nasjonalt ansvar for reiselivshistorie i Norge. Valdresmusea, Museum Nord og Ryfylkemuseet er eksempler på andre museer som samler materiale om reiseliv.

Relativt mange museer retter søkelys mot produksjon og lønnet arbeid. Ulønnet arbeid, arbeidsledighet og livet som trygdet faller utenfor.

Kommunikasjon

Begrepet kommunikasjon dekker både samferdsel, informasjonsutveksling og språk.

Norsk Teknisk Museum har hovedansvar for den tidlige historien om moderne samferdsel og kommunikasjon, og for overordnet dokumentasjonen av sektoren. Museet vurderer å samle materiale som belyser globalisert transport. Andre eksempler på museer som arbeider med samferdsel er Norsk Luftfartsmuseum, Norsk Jernbanemuseum, Sporveismuseet og Norsk Maritimt Museum. Vest-Agder-museet samler innenfor jernbane og skipsfart, Museum Nord kommunikasjonshistorie om Ofofbanen, Trøndelag Folkemuseum transport og sjøfart og Museet Kystens arv båter som framkomstmiddel.

En av de siste gjenstandene som er innlemmet i samlingene til Norsk Folkemuseum er en Volkswagen fra 1967. Bilen var den meste solgte i Norge på denne tiden, og gir museet anledning til å formidle historien om hvordan bilen har endret kommunikasjonen i Norge på en spennende måte. "Bobla" var familiebil nummer 1 i Norge i 1960 og en viktig del av massebilismens inntog i landet.

Foto: Anne Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum

Norsk Telemuseum er ifølge vedtektene «opprettet for å bevare minner om norsk telekommunikasjon» (Norsk Telemuseum 2008: 1). Museet vurderer at innsamlingen av gjenstander om telekommunikasjon er tilstrekkelig og har hatt tilnærmet inntaksstopp i flere år. Museet vil satse mer på egen dokumentasjon og lite plasskrevende materiale.

Språk og skriftkultur er et tredje område. I Nynorsk kultursentrums «Samlings- og dokumentasjonsplan nr. 2 2009–11 står følgende:

Nynorsk kultursentrum har eit ansvar for dokumentasjon av heile den nynorske skriftkulturen. Det gjer at vi først og fremst tek vare på bøker og andre trykte skrifter, og tradisjonelle gjenstandar – særleg gjenstandar med tekst på nynorsk eller dialekt (Nynorsk kultursentrum 2009: 5).

Frivillighet, fritid og idrett

Få museer har planer for innsamling om frivillige foreninger, kanskje fordi feltet i stor grad dekkes av arkiver. Idrett er den frivillige bevegelsen som organiserer flest nordmenn, men nesten ingen museer prioriterer området. Lillehammer museum – Norges Olympiske Museum har ansvar for olympisk historie. De Heibergske Samlinger prioriterer fritidssamfunnet, og museer som Norsk Skogmuseum og Midt-Troms Museum arbeider med jakt og fiske. Ryfylkemuseet vil dokumentere bedehuskulturen. Noen få institusjoner har planer for å involvere lokale foreninger og lag ved innsamling og dokumentasjon. Mange sider ved folks fritid er lite dokumentert, for eksempel shopping, hytteliv og digitale medier.

Mangfold, minoriteter og urfolk

Flere museer har mangfold, nasjonale minoriteter og urfolk i sentrum for innsamlingen. Eksempler er Jødisk Museum, som samler gjenstander og minner om jøders historie i Norge fram til i dag, Museum Nord, som samler samisk fiskeri- og gårdshistorie, Oslo Museum, Perspektivet Museum og Norsk Folkemuseum.

Framtredende personer og herskapelige anlegg

Mens de fleste museene konsentrerer seg om brede befolkningsgrupper fins det noen få som vier seg til personer og miljøer som anses å ha hatt en spesiell posisjon eller betydning. Dette er stort sett avsluttede samlinger, men det ligger et stort potensial i revitalisering gjennom å gjøre fremtredende personer relevante i vår egen tid. Eksempler er Vest-Agdermuseet, som arbeider med lystgårder nasjonalt og lokalt fra 1797 til 1982, Ringerikes Museum som vil samle norsk prestegårdshistorie generelt og om Norderhov prestegård spesielt. Andre eksempler er Baroniet Rosendal og Drammens museum med Marienlyst gård. Til dette området finner vi også ulike kunstnerhjem, for eksempel Dikterhjemmene Aulestad og Bjerkebæk ved Lillehammer museum.

SAMFUNNET I DAG

Det norske samfunnet har gjennomgått store endringer i løpet av det 20. århundret. På slutten av 1800-tallet var Norge i starten av moderniseringsprosessen, og industrisamfunnet var under etablering. I løpet av 1900-tallet ble landet modernisert og industrialisert, og i dag snakker vi om så vel det postmoderne som det postindustrielle samfunn. Sammenlikner vi dagens samfunn med forholdene rundt 1900 eller 1950, ser vi en rekke markante forskjeller. Dersom museene skal være aktuelle samfunnsinstitusjoner, må de forholde seg til endringene som har skjedd. Vi skal peke på noen av utfordringene.

Globalisering, mangfold og kompleksitet

Kunst- og kulturhistoriske museer har lang tradisjon for å ordne sine samlinger ut fra kategoriene tid og rom. Vi ordner historiens gang i tidsepoker og følger historiske prosesser over kortere og lengre tidsspenn. Vi ser på utbredelse og avgrensinger ut fra geografiske forhold. Men disse kategoriene er ikke like selvsagte i dagens postmoderne samfunn. Globalisering gjør at geografiske variasjoner får mindre betydning, og begreper som det nasjonale blir meningsløse. Som Zygmunt Bauman påpeker er tiden og rommet ulikt fordelt «[...] på den globala maktens stege. De som har råd lever enbart i tiden. De som ikke har det lever i rummet. Før de førre betyder rummet ingenting. Och hva gäller de senere så anstränger de sig för att ge det betydelse» (Bauman 2002: 53). Med en stadig mer omfattende utbygging av kommunikasjonene har stedet fått en sterkt endret betydning. Det lokale fellesskapets autonomi bygde på en fortetting av kommunikasjon i forening med intensiv daglig omgang. Når informasjonen var avhengig av sine bærere og transporten var langsom, ga nærhet fordeler framfor avstand, og varer og nyheter som kom fra nabolaget hadde fordeler framfor dem som kom langt borte fra. Grensene for det lokale fellesskapet ble trukket av bevegelsehens omfang og tempo. Kort sagt betydde rommet noe (Bauman 2002: 49). Med dagens kommunikasjoner er stedets betydning blitt nedvurdert.

I arbeidet med å forstå stedtilhørighet og identitet gjennomførte Drammens Museum prosjektet ”Jeg er fra Drammen” under ledelse av etnolog og forsker Bjørn Kristiansen. Prosjektet resulterte i utstillingen ”På sporet av Drammen” i 2001.

Fremveksten av Internett, og særlig eksplosjonen i bruk av sosiale medier de siste årene, gjør stedets og rommets betydning enda mindre. Informasjon og kommunikasjon blir demokratisert på en måte som utfordrer tradisjonelle maktstrukturer. Påvirkningskraften i de nye kommunikasjonsverktøyene er stor fordi de skaper arenaer for bred, folkelig deltakelse. Geografisk, institusjonell eller sosial tilhørighet spiller ikke samme rolle som tidligere. Den som er på nett kan få sin stemme hørt.

Religion og livssyn

Religion og livssyn er en viktig del av folks liv, men er under stor endring. Fortsatt er kristendommen og statskirken dominerende i Norge målt ut fra medlemstall, men folks religiøse praksis og livssyn er under endring. Folk velger livssyn friere enn før. En høy andel av befolkningen er medlemmer av et trossamfunn. I 2010 var ca. 79 % av befolkningen medlemmer av Den norske kirke ([Den norske kirke 2010](#)). Omkring 5 % var medlemmer av andre kristne trossamfunn. Norge har en høy andel av organiserte humanetikere i verden med rundt 80 000 medlemmer. De muslimske trossamfunnene har sterk vekst, noe som skyldes innvandringen de siste 40 årene fra ca. 1000 medlemmer i 1980 til nærmere 84 000 i 2008 ([Statistisk sentralbyrå 2009](#)).

Forskning viser at endringer i religiøs praksis er større enn endringene i medlemstall i ulike trossamfunn viser. Religionen er i stor grad blitt en privatsak, men vi ser for eksempel også endring i de kirkelige ritualene som i økende grad trekker menighetene inn i de religiøse handlingene og en større grad av frihet for prestene til å utforme liturgien.

Globalisering og økt migrasjon bidrar til at skikker og feiringer fra andre land og kulturer krysser landegrensene og blandes med de tradisjonelle. Nye høytider føyes til de etablerte, og tradisjonelle høytider feires på nye måter.

Hvem bestemmer hva som er pent eller stygt, rett eller galt? Dette spørsmålet reiste Maihaugen ved å dekorere Garmo stavkirke med moderne julebelysning i 2006 som et ledd i Hot Spot arbeidet.

Foto: Camilla Damgård, Maihaugen.

Flere stemmer, egen stemme?

I løpet av de siste 20-30 åra har den norske befolkningssammensetningen endret seg, og det norske samfunnet blir stadig mer mangfoldig. Mens Norge tidligere var preget av etnisk norsk og samisk befolkning, har nye folkegrupper i økende grad vært med på å sette sitt preg på samfunnet siden 1975.

Det antas å være mellom 50 000 og 100 000 samer i hele det samiske bosettingsområdet, det vil si Norge, Sverige, Finland og Russland. 70 % av disse bor i Norge.

Det samiske samfunnet er i dag et moderne samfunn i endring og utvikling. Samene som folk er knyttet til det nasjonale og globale samfunnet samtidig som den samiske kulturen fremdeles har dyp forankring i tradisjoner. Samisk kultur er nært knyttet til det samiske bosettingsområdet, til landskapet, naturen og klimaet. Men for å bestå er det samiske samfunnet avhengig av at den oppvoksende generasjon samer ser verdien i eget språk og egenkultur. Det samiske samfunnet er derfor først og fremst menneskene selv i deres bosettingsområder ([Statped \(udatert\)](#): 22).

Etter at Norge ratifiserte Europarådets konvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter i 1999 er disse gruppene gitt et særlig kulturelt vern. Mens myndighetene hadde nasjonsbygging som mål og derfor førte en streng fornorskingspolitikk og søkte å skape en mest mulig etnisk og religiøst ensartet nasjon gjennom utestenging, integrering og assimilasjon tar dagens politikk sikte på å ta vare på og bidra til utvikling av ulike gruppers egenart.

I dag arbeides det for at de nasjonale minoritetene selv skal få sette sin egen situasjon på dagsorden. Kulturelt og etnisk mangfold og menneskeretter er viktige perspektiver i arbeidet med å løfte fram også de nasjonale minoritetenes kulturer.

Museenes bilde av det norske samfunnet har vært preget av en relativt homogen befolkningssammensetning, men med arbeidsinnvandringen til Norge fra 1970-tallet har samfunnet endret seg. I følge Statistisk sentralbyrå er det er det i overkant av 600 000 personer bosatt i Norge som enten har innvandret selv (500 000) eller er født i Norge med innvandrerforeldre (100 000). Til sammen utgjør disse gruppene 12,2 prosent av befolkningen. Over 170 000 av disse bor i Oslo. Innvandrere til Norge kommer fra mange ulike land, flest fra Polen, Sverige, Tyskland, Irak og Pakistan. Fra 1990-tallet er kulturelt mangfold særlig blitt sett i sammenheng med nyere innvandring til Norge, spesielt knyttet til nye migrasjonsmønstre som vokste fram fra 1970-tallet ([Statistisk sentralbyrå 2011: Innvandring og innvandrere](#)).

Leiligheten *Et pakistansk hjem i Norge – 2002* er et eksempel på hvordan Norsk Folkemuseum har valgt å inkludere nye sosiale grupper og kulturer i museets samlinger og utstillinger. Fram til 2000 var tidligere innbyggere i Pakistan den største innvandringsgruppen til Norge. Innredningen av leiligheten er gjort i samarbeid med en pakistansk-norsk familie bosatt på Tøyen i Oslo. Hjemmet deres var en viktig modell for arbeidet med innredningen, men ikke en kopi. Museets ansatte intervjuet familien og var med på ”samshopping”, en metode som viste seg svært fruktbar for økt kunnskap om hjeminnredning og familieliv. Det er også supplert med dokumentasjon av flere ulike hjem.

Foto: Anne Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum

Norges engasjement i fredsbevarende arbeid i utlandet avspeiler at selv om Norge er en fredelig plett på jorda, så er konfliktnivået høyt i andre deler av verden. Krig og konflikt tvinger mange mennesker på flukt. De fleste søker en trygg, om enn midlertidig tilværelse i flyktningleire eller naboland. Andre prøver å sikre seg mer varig trygghet for seg og sine i fredelige områder som Norge. Mange av disse tilbringer måneder og år i asylmottak rundt om i landet. Dette er også en del av dagliglivet i Norge. I 2009 var det over 17 000 asylsøkere til Norge, i 2010 ca. 10 000. ([Statistisk sentralbyrå 2011: Asylsøkere til Norge](#)).

Utdanning og yrkesliv

Obligatorisk utdanning tar en stor og voksende del av menneskets liv, og utdanningen har stor påvirkningskraft på enkeltmennesket. Grunntutdanningen i Norge har økt fra 7 til 9 års obligatorisk skolegang på 1960-tallet. I 1994 ble 3-årig videregående skole en rettighet for

alle. Høyere utdanning er under stadig utbygging. For stadig flere strekker studielivet seg nå til langt inn i 30-åra. Andre tar etterutdanning eller omskolerer seg både fordi arbeidslivet er i endring, og det stilles nye krav til kompetanse.

Barnas utdanningstilbøyelighet har til nå variert med foreldrenes utdanning, og foreldrenes utdanning varierer med etnisk bakgrunn. Noe av det som preger vår tid, er individets fristilling (Beck 1992). Utdanningsvalg er i større grad enn tidligere derfor et spørsmål om enkeltmenneskets selvrealisering (Ziehe 1993). Mens barna i tradisjonelle samfunn overtok foreldrenes sosiale posisjoner og den sosiale mobiliteten var lav, er forbindelsen mellom foreldrenes og barnas klasse eller status brutt, og vi har en større sosial mobilitet.

Arbeidslivet er preget av helt andre og nye yrker enn tidligere. Service og tjenesteyting er blitt en dominerende næring. I tillegg har det vært stor vekst i offentlig administrasjon og tjenesteyting, barnehager, skoler og eldreomsorg.

Fiskeriene er stadig en av våre viktigste næringer, men sysselsetter langt færre enn tidligere. Ved siden av fangsten fra kystflåten og de større fiskefartøyene bidrar den raskt voksende havbruksnæringen til eksport av sjømat over hele verden. En annen primærnæring som også er i stor omstilling og som sysselsetter stadig færre er landbruket.

I løpet av 1980- og 1990-åra ble oljeindustrien den mest inntektsgivende næringen for den norske stat. Oljen har vært en vesentlig faktor for velstandsutviklingen og veksten i offentlig tjenesteyting. Oljeindustrien er viktig også fra et sysselsettingsperspektiv, Den har skapt mange nye arbeidsplasser og trukket utenlandsk arbeidskraft og kompetanse til Norge. Oljeproduksjonen har også negative sider. 30 % av CO² utslippet i Norge stammer herfra. Samtidig som oljeindustrien har gitt arbeidsplass til mange, har den påført et ukjent antall oljearbeidere skader og ca. 300 mennesker har omkommet på grunn av ulykker i norsk petroleumsindustri.

Som et resultat av globaliseringen er arbeidslivet blitt mye mer internasjonalt. Utenlandske selskaper er etablert i Norge, og norske selskaper etableres i andre land. Det er ikke lenger bare skipsfarten som gir arbeidsplasser for norske borgere utenlands. Internett og IKT-teknologien bidrar i høy grad til et grenseløst arbeidsmarked. En rekke arbeidsoppgaver kan utføres helt uavhengig av sted. Norske selskaper kjøper billige IT-tjenester fra indiske leverandører, samtidig som norsk ungdom tjener penger på «apps» til smarttelefoner. Kompetanse er viktigere enn hvem du er og hvor du bor.

Intervjuer er en mye brukt metode for å få kunnskap om nye felt. Caroline Serck-Hanssen fra Perspektivet Museum i samtale med russisk sjømann i Tromsø 2004 som del av prosjektet "Russiske sjøfolk i dagens Tromsø".

Foto: Mari Hildung, Perspektivet Museum

Forbruk, fritid, velferd og identitet

Norge ligger høyt på listen over verdens beste land å bo i. Det har vært en sterk vekst i velferdstjenestene i Norge, og spesielt etter 1980 har målet vært – og er stadig – «å veve et sikkerhetsnett for alle, uavhengig av betalingsevne, og samtidig bedre kårerne for de dårligst stilte.» (Kjølsrød 2003: 184). Det er i overveiende grad det offentlige som har ansvaret for velferdstjenestene som skole, barnehage, barnevern, sosialomsorg, sykehus og eldreomsorg. Den sterke veksten i velferdstjenester har gjort at mange oppgaver som omkring 1900 var familiens og husholdets ansvar nå ligger til det offentlige (Kjølsrød 2003: 187).

Familieinstitusjonen har endret karakter i løpet av de siste tiåra og forholdet mellom familien, arbeidsmarkedet og staten er under endring (Leira 2003: 261).

Norge var tidligere preget av store klasseforskjeller, og klassebegrepet er fortsatt viktig for å forstå likhet og sosial endring i moderne samfunn. For også i den moderne velferdsstaten er det stor grad av sosial ulikhet knyttet til posisjon, belønning og innflytelse.

Fattigdom kan måles på ulike måter, og i dag er det vanlig å definere en fattig som en som opplever eller oppfatter å mangle det de fleste har. Ut fra en slik definisjon levde i 2000 90 000 i varig inntektsfattigdom, og 20 000 av disse var under 25 år. Selv om den norske fattigdommen i tallmessig omfang er liten, og blant den laveste i verden, har det å leve i fattigdom store konsekvenser for dem det gjelder. Det er flere årsaker til at folk lever i fattigdom eller faller utenfor samfunnet. Etnisk kulturelt definerte grupper er overrepresentert blant dem med svakest levekårsressurser. Velferdspolitikken har gjennom trygdesystemet som mål å skape et sikkerhetsnett for dem som av en eller annen grunn faller utenfor arbeidslivet.

Arbeid utgjør en vesentlig del av den voksne befolkningens dagligliv. Arbeidet bidrar til å gi livet mening og er en vesentlig del av folks identitet. Arbeidet tar mye av dagliglivets tid og strukturerer hverdagen i arbeid og fritid. Det får også betydning for dem som på en eller annen måte faller utenfor arbeidslivet enten de er for unge eller gamle, arbeidsledige eller trygdet.

Norge har i dag en høy grad av sysselsetting, men på samme tid faller en stadig større del av befolkningen utenfor arbeidslivet fordi de er i utdanning, er uten arbeid eller faller utenfor på grunn av alder. Stadig færre bidrar produktivt. Dette beskrives gjerne med at vi er på vei mot 2/3-samfunnet. Fattigdommen i Norge må ses i sammenheng med det stadig økende forbruket i størstedelen av befolkningen. Overflodssamfunnet er en velkjent karakteristikk av vår samtid og folks forhold til det materielle er i endring. Det som var moderne i går, er umoderne i dag, og det som var umoderne for ti år siden er blitt stil-ikoner. Vårt forhold til klær illustrerer mange sider av vårt forhold til forbruk. Selv om klesbruken og -moten er under stadig endring, fastholdes noen elementer mer enn andre. Hva er stabilt og hva endrer seg i dagens klesdrakt? Klærne vi bruker avspeiler kjønn og alder, sosial tilhørighet. Vi bruker ulike klær ved ulike anledninger, og vi bruker klær for å understreke vår identitet.

Velstandsøkningen har ført til vekst i tilbudet på fritidsaktiviteter og det materielle knyttet til disse aktivitetene. Fritid og fritidsaktiviteter er i likhet med klær blitt en viktig arena for identitetsskaping. Fritidsboliger, reiser og aktiviteter som krever dyrt utstyr og mye fritid fungerer som markører for identitet, på samme måte som klær. Ikke bare har hyttene vokst i antall, de har også vokst i størrelse og komfort. I dag er det omkring 500 000 fritidsbygg i

Norge, og mange tidligere bolighus og andre bygninger brukes også som fritidsboliger. Vi deltar i stadig flere idretter og sportsaktiviteter og får tilsvarende mer sportsutstyr. Mens ferien tidligere i hovedsak ble tilbrakt hos slektninger på landet eller på hytta, førte privatbilismen til at campingferie ble vanlig. Med utbygging av kommunikasjoner som tog og fly ble det også vanlig med feriereiser til fjernere mål. Sydenturer er blitt masseturisme. I et samfunn der de fleste har råd til å forme en identitet gjennom forbruk og materielle goder, vil de som av økonomiske årsaker må avstå fra aktiviteter og materielle goder, falle utenfor. Stadig stigmatiseres de som ikke har råd til å skape sin identitet gjennom forbruk.

Det voksende forbruket skaper ikke bare nye klasseskille. Det bidrar også til store miljøutfordringer i form av en stadig økende omløpshastighet på forbruksvarer, økt reisevirksomhet og forurensing.

Miljøspørsmål får en stadig større del av vår oppmerksomhet og berører mange områder av dagliglivet. Over tid har oppmerksomheten skiftet fra 1950-tallets fokus på atomtrusselen til 1970-tallets grønne bølge, alternative livsstiler og spørsmål om økologisk balanse og global oppvarming.

Miljøspørsmålene preger vår hverdag og holdning til framtida. Den skaper folkelig engasjement noe vi ser i oppslutningen om miljøbevegelsen og de ulike miljøorganisasjonene.

Tidlig voksen, evig ung?

I dag tar barn tidlig opp trekk fra ungdomskulturen, på samme tid som man vil være ungdom til man er langt over 30. Variasjonene i livsløpsorganisering er stor mellom fylker, mellom by og land, mellom ulike etniske grupper i samme område. De nye livsfasene som det er relevant å snakke om, er alle synlig i samfunnsbildet både i det private og i det offentlige rom. Ikke minst har boligen materielle uttrykk for disse med egne barnerom og tenåringsrom, hybler for ungdom under utdanning og kollektiv. I det offentlige rom finner vi barnehager, lekeplasser, fritidsklubber, kafeer. Også for de eldre som utgjør en stadig voksende andel av befolkningen og som består av så vel yngre eldre og gamle, materialiseres livsformene gjennom blant annet eldresentra, trygdeboliger og sykehjem.

Helse er viktig for livskvalitet, og er også et barometer for de økonomiske, sosiale og kulturelle forholdene i samfunnet. Helse er ikke bare et produkt av samfunnsforholdene, men også en forutsetning for og en årsak til individuelle livsløp, sosiale relasjoner og samfunnsmessige forhold. Helseforholdene endrer seg hele tida. Mest synlig er fallet i dødelighet som har ført til en kraftig økning i vanlig livslengde. Tidligere førte infeksjonssykdommer til store dødstall, mange av dem blant barn og yngre. Slike sykdommer ble sjeldnere utover 1900-tallet. I 2000 utgjorde de bare 1 % av dødsfallene. Bedre ernæring, hygiene og helsestell har også ført til høyere levealder.

Den største utfordringen framover blir de voksende eldregenerasjonene. Endringene i dødelighetsmønsteret med økt livslengde gir familielivet nye betingelser. Middeldrende og eldre utgjør en større andel av befolkningen. Yrkesaktive voksne utgjør en stadig mindre andel av befolkningen. I de rike landene er «den tredje alder» vokst fram. Arbeidsliv og omsorgsforpliktelser er vanligvis avsluttet, men en voksende andel av befolkningen er fortsatt førlig og vital før «den fjerde alder» setter inn ved livets avslutning. Denne tredje aldersgruppen utgjør et stort marked for helsetjenester, reiser, kulturtilbud, boliger og annet forbruk. De er aktive, velstående og kjøpekraftige. Men med økende livslengde er også helseplager og funksjonsnedsetting blitt mer utbredt, og med økende levestandard er overvekt blitt et økende helseproblem over hele den vestlige verden fra slutten av 1900-tallet.

Knapt noen er upåvirket av de normative krav om å ta vare på sin helse, beskytte den og forbedre den. Dette henger sammen med det Anthony Giddens har kalt den reflekssive individualismen som preger dagens samfunn (Giddens 1994). Å forme seg selv, deriblant sin egen helse er en framtreddende norm i samtiden. Å bevare god helse er en av de mest universelle verdiene, og god helse gir sosial prestisje. I dag opplever vi et økt fokus på kroppen. Betydningen av trening og slanking får stor oppmerksomhet. Fedme holdes fram som en stor trussel mot god helse i dag. Mye av helsepolitikken er basert på at usunn livsstil er årsak til helseproblemer og for tidlig død.

Likestilling og familieliv

Kjønn er et grunnleggende organiserende prinsipp i alle samfunn. Lenge ble «menneske» betraktet som synonymt med menn, mens kvinner ble betraktet som kjønn. Dette ser vi også i museenes framstillinger av samfunnet. Kultur- og samfunnsfagene og museene ble på 1970-tallet kritisert for at de usynliggjorde kvinners liv, og med denne fagkritikken begynte en dreining fra å se kjønn som variabel til å se kjønn som perspektiv, fra å se på hvilken forskjell kjønn gjør til å se hva kjønn er og hvordan kjønn skapes. Fagkritikken førte til en fase med synliggjøring av kvinners liv og materiell kultur knyttet til kvinner gjennom empirisk forskning. Hvordan så kvinners virkelighet ut? Det ble lagt vekt på å vise både elendighet og verdighet, at det fantes og finnes mange kvinneliv. Samtidig begynte museene i større grad å kjønne sine samlinger og utstillinger.

På 1960-tallet var Norge fortsatt et av de landene i vår del av verden med lavest yrkesaktivitet blant kvinner. I dag er kvinner og menn så godt som likestilte med hensyn til lønnet arbeid. 66 prosent av kvinnene i befolkningen var sysselsatte i 2006. Det tilsvarende tallet for menn var 73 prosent. Men dette betyr ikke at kvinner og menn er likestilte på arbeidsmarkedet. Norge har et av de mest kjønnsdelte arbeidsmarkedene. Et flertall av kvinnene arbeider i offentlig sektor i typiske kvinne-dominerte yrker mens de fleste menn arbeider i privat sektor. En viktig faktor for å få kvinner ut i lønnet arbeid har vært utbyggingen av velferdsstaten. 90 % av barnehagelærere, sykepleiere og annet pleiepersonale er kvinner, mens samme antall gjelder for menn i bygg-, anleggs- og industriyrker ([NOU 2008:6](#): 39-47).

Likestillingstiltak i Norge har i stor grad rettet seg mot kvinner som mødre. For å få kvinnen ut i arbeidslivet har arbeidet mot full barnehagedekking, har vært en viktig faktor. Velferdsstaten har relativt romslige ordninger for kvinner som mødre. Dette bidrar til å opprettholde en høy kvinnelig yrkesaktivitet i Norge, men samtidig bidrar dette til å opprettholde et tradisjonelt bilde av kvinner som ustabil arbeidskraft.

Skal vi fange opp trekk innen likestillingsspørsmål som peker framover, må vi fange opp innvandrernes betydning for det norske samfunn. Hvordan endrer kjønnsrollene og forholdet mellom kvinner og menn seg innen familiene som følge av migrasjon? Ulikheter med hensyn til likestilling viser både klasseforskjeller og etniske ulikheter.

I løpet av de siste tiåra av 1900-tallet har familiesituasjonen endret seg i Norge. Det offentlige overtar stadig mer av familiens tradisjonelle kjerneoppgaver, og mange snakker om en funksjonstømming av familiens oppgaver. Dette skyldes utviklingen av velferdsstaten og økningen i offentlige velferdsgoder. Likefullt er familien fortsatt den viktigste rammen rundt folks nære relasjoner, og familien har stadig stor betydning for barns og voksnes levekår økonomisk og materielt. Velferdsstaten har ikke gjort familiebasert støtte overflødig. Familien ivaretar fremdeles viktige hjelpesystemer mellom generasjoner, og utvekslingene går både fra yngre til eldre og omvendt. Den offentlige omsorgs- og tjenesteytende virksomheten ville bryte sammen uten familiens innsats.

Etterkrigstida er blant annet preget av en økende familisme der familielivet betones som tilværelsens sentrum. Etter at man på 1990-tallet satte individets og enkeltmenneskets egen lykke i fokus, ser vi nå igjen en trend mot økt fokus på familien.

Hus og hjem danner den fysiske og følelsesmessige rammen omkring familien og har vært sentrale i friluftsmuseenes dokumentasjon og formidling. Bolighusene speiler at hjemmet står sentralt og er et nøkkelsymbol i norsk kultur. Den stadig økende hjemmesentreringen i det norske samfunnet har gjort hjemmet til et nøkkelsymbol som kan gi innsikt også i den totale kulturen og sentrale verdier i det norske samfunnet. Boligen er ikke bare et redskap med praktiske nyttefunksjoner. Jo flere valgmuligheter vi får, jo mer fremtredende blir symbolverdien ved våre boliger. (Gullestad 1989). Gjennom fokus på bolig og boskikk kan museene dokumentere og formidle ulike livsformer og familieliv. Boligen forstått som den fysiske rammen om familien som den minste sosiale og økonomiske enheten samfunnet ordnes i, taler for at kulturhistoriske museer fortsatt har hovedfokus på bolig og boskikk. Ved å bruke historiene vi knytter til disse som innfallsvinkel, kan vi også ta opp spørsmål knyttet til arbeidslivsfæren.

Det norske interiørmagasinet Bonytt presenterte i 1979 hjemmet til to unge arkitekter som bodde i Wessels gate 15. Leiligheten Bonytt hjemmet – 1979 er en nøyaktig rekonstruksjon slik den ble presentert i magasinartikkelen. De to arkitektene var aktivt med i rekonstruksjonsarbeidet, og de fleste av gjenstandene er fra deres hjem. De representerer en ny, moderne livsstil, langt fra hva som var representativt for boskikken rundt 1980.

Foto: Anne Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum

En vesentlig side ved samfunnsendringene er at dagens befolkning har utsikter til et lenger liv enn før. Vi har dermed utsikter til å kunne leve lenger sammen med familien, men det er samtidig stadig flere som lever alene. Dette betyr at generasjonene har fått nye forhold til hverandre, og familiens gamle bor i dag sjelden sammen med sine barn. De som bor alene finner vi først og fremst i store byer og i utkantkommunene.

Medier og kommunikasjon

Mediebruken påvirker dagliglivet på mange måter. Vi har nye og flere hjelpemidler, interiøret endrer seg. Tenk bare på hvordan fjernsynet endret innredningen av dagligstua og det sosiale samværet i hjemmet. Endringene i mediebruk påvirker også samhandlingen mellom mennesker. Vi møtes på nye måter, og nye vaner etableres. I flere tiår samlet Kringkastingen befolkningen omkring radioapparatet og etter hvert også fjernsynet slik at «alle» hørte og så de samme programmene, i dag er derimot mediebruken preget av mangfold, og nye gruppetilhørigheter oppstår på tvers av tidligere sosiale og geografiske enheter.

Veksten i nye medier gjør at vi får informasjon og kommuniserer via langt flere medier. Vi har også fått langt flere valgmuligheter, og mediene kjemper om brukernes oppmerksomhet. Tidsnyttingsstudier viser likevel at vi stadig leser like mye aviser og hører like mye på radio, i tillegg til at vi også bruker mye tid på andre medier. Det er interessant å se hvordan nye medier påvirker og endrer folks dagligliv. Vil mediebruken øke? Hvor henter vi informasjon fra? Hvordan kommuniserer vi med omverdenen? Særlig har utviklingen av Internett og mobiltelefon endret folks dagligliv. Norge er et av de landene der flest har tilgang til Internett og mobiltelefon. Det skaper muligheter for – og forestillinger om – et nomadisk liv. De nye mediene inkluderer mange, men ekskluder også, eksempelvis mange eldre.

Sosiale medier er et eksempel på hvordan nye teknologiske løsninger raskt endrer samfunnet. I Norge ble sosiale medier som Facebook og Twitter for alvor satt på agendaen i 2009. I disse mediene er det brukerne som bestemmer hva innholdet skal være, ikke en overordnet avsender som i tradisjonelle medier som TV, radio og aviser. Privatpersoner og bedrifter oppretter egne blogger for å kommunisere og ha en dialog med sine brukere. Dette området illustrerer godt både de utfordringer museene har både med å ta samfunnet på pulsen og ta vare på kilder til kunnskap om folks holdninger i dag.

Fra Norsk Telemuseums utstilling "Lufta er for alle" (2009) om IKT-hjelpemidler for funksjonshemmede og universell utforming. Mange mennesker møter daglig hindringer på grunn av omgivelsenes utforming. Det gjelder særlig mennesker med nedsatt funksjonsevne. I vårt samfunn har teknologi blitt svært viktig for

informasjonsflyt og kommunikasjon. Avansert teknologi kan stenge mennesker ute, men den nye teknologien kan også innlemme flere. Publikum får teste ny inkluderende teknologi, og utfordres til å se likestilling og likeverd i sammenheng med tilgang til omgivelser og teknologi.

Foto: Cato Normann, Norsk Telemuseum

Oppsummering

Innen kultur- og samfunnsfagene er kulturelle prosesser og endringer forstått ut fra grunnleggende kategorier som tid, rom og sosiale relasjoner. Disse kategoriene har også preget museenes ordning og inndeling av samfunnet. I dagens postmoderne samfunn stilles det spørsmål ved denne måten å forstå verden omkring oss på. Likefullt bærer vi dem fortsatt med oss. Ikke minst fordi de har preget museenes innsamling og måte å ordne materiale på.

Mange av de samfunnsaspektene som vi har pekt på her, har vært og er dokumentert i museenes samlinger mens andre har falt utenfor museenes interesseområder. Heller ikke denne presentasjonen kan sies å være uttømmende. Gjennomgangen har snarere tatt sikte på å peke på aktuelle endringer på noen sentrale områder og bør kunne inspirere til videre refleksjon omkring hvilke samfunnsaspekter som bør følges opp gjennom museenes innsamling og dokumentasjon.

KOORDINERING OG ORGANISERING AV SAMARBEID

Koordinert og organisert innsamling og dokumentasjon åpner for nye muligheter. Nedenfor presenterer vi ulike arenaer for samarbeid. Hvilke muligheter gir konsolideringer, faglige nettverk, fellesmagasiner og digitale verktøy for samordning av museenes innsamling og dokumentasjon?

Grenseløs innsamling

Digital teknologi gjør samlingene tilgjengelige uavhengig av sted og tid. Det grenseløse ved digitaliserte samlinger har skapt en ny dimensjon i samlingsutviklingen som åpner for større samhandling mellom museene og eksterne brukere.

De nasjonale museumsnettverkene kan gjennom sitt arbeid med innsamling, dokumentasjon og tilgjengeliggjøring bidra til den «grenseløse» samhandlingen. I stortingsmelding nr. 49 *Framtidas Museum* fremmes det grenseløse museet som en spennende mulighet til fornying. Nordiske og andre nettverk vil i denne konteksten få økt betydning gjennom faglig samarbeid.

Ingen museer kan lenger samle som om de samler alene. Både mulighetene og utfordringene er grenseløse, i dobbelt forstand, men ressursene er begrenset. En best mulig utnyttelse av ressursene fordrer derfor samordning og arbeidsdeling i innsamlingsvirksomheten. Selv om ansvaret for egen virksomhet ligger i det enkelte museum, må museene samarbeide tettere. De nye konsoliderte enhetene gir et annet og bedre fundament for samhandling. Her må utvikling av felles innsamlingsstrategier være en sentral oppgave.

Konsoliderte enheter

Konsolideringsprosessen har endret museumslandskapet og åpnet for en mer bærekraftig museumsstruktur. Både konsolidering og nettverksbygging har samme siktemål: å bedre det administrative, økonomiske og faglig arbeidet gjennom større grad av samordning.

Tanken er ikke å sentralisera; lokale museum bør framleis finnast som formidlingsarenaer, men det bør arbeidast for ei samorganisering på regionalt nivå for å oppnå ei fagleg kvalitetsheving ([St. meld. nr. 22 \(1999-2000\)](#): 8).

På regionalt nivå tilhører nå flere museer med ulike faglige profiler og ansvarsområder samme organisatoriske enhet. Samlingene representerer derfor et større mangfold med hensyn til innhold, historiske tema og materialtyper. Det styrker bredden på dokumentasjon, forskning og formidling på regionalt nivå.

Regionalt samarbeid

Egnede magasiner er en forutsetning for god samlingsutvikling. I planlegging av fellesmagasin for museene i Østfold var mangel på felles innsamlingsstrategi og overlapping av samlinger også et tema:

Konklusjonen er at forholdene er utilfredsstillende ved samtlige museer, og til dels uakseptabel for store deler av samlingene. Undersøkelsene viste videre at museenes ansatte har lite kunnskap om bevaringsproblemer og preventiv konservering. Museene i Østfold har ingen innsamlingsstrategi og liten kunnskap om øvrige museers samlinger i fylket. Dette medfører at flere museer samler på de samme gjenstandene. En felles innsamlingsstrategi må etableres for å sikre at det viktigste materialet blir bevart, og får en kvalitativ forvaring ([Østfold fylkeskommune 2003](#): 1).

Også andre regioner og fylker planlegger eller har gjennomført løsninger for felles konservering og oppbevaring av samlinger. Noen av disse tiltakene er bare en samlokalisering av magasinlokaler. For at samlinger skal kunne være en felles ressurs må de kunne forvaltes og disponeres i samarbeid. De bør ha felles administrasjon og fagpersonale, og samlingene bør forvaltes som en felles ressurs.

Samlingsutvikling i fellesskap

Samordning av innsamling kan skje på flere nivåer. I prosjektet *Norsk i går, i dag, i morgen? – dokumentasjon av nyere innvandring til Norge* har Norsk Folkemuseum og Internasjonalt Kultursenter og Museum utarbeidet en intensjonsavtale seg imellom. Dette er en samarbeidsavtale med to klare målsetninger. Den ene er å bringe den nyere innvandringen inn i museer og andre kulturinstitusjoner for å gi kunnskap og forståelse for de mange elementene som i dag utgjør norsk kultur. Det andre er å dokumentere og formidle innvandrerens historie i Norge gjennom enkeltmenneskers historier og kultur møter. Det gjøres ved å samle inn, registrere, bevare og tilgjengeliggjøre kulturarv av materiell og immateriell art. Materialet er felleseie mellom de to museene ([ABM-skrift # 19 \(2005\)](#)).

Samarbeidsavtaler på prosjektnivå har noen fordeler. De er avgrenset i tema, problemstillinger og varighet. Ved prosjektavslutning kan avtalen sikre kontinuitet og bevaring av innsamlet materiale, som kan brukes til senere forskningsprosjekter og utstillinger.

Høyskoler, universiteter og private forskningsinstitusjoner er naturlige samarbeidspartnere lokalt. Forskningsrådet og Kulturrådet etterlyser sterkere samarbeid mellom museer og lokale forskere og forskningsmiljøer. Forskningsinstitusjoner mangler ofte kunnskap om oppbevaring av kulturhistorisk kildemateriale og har få ressurser til langtidslagring. Museene kan bidra med sin spisskompetanse på dette område og ta ansvar for materiale ved at det innlemmes i museenes arkiv.

Faglige nettverk

Konsolideringsprosessen har gitt bedre forutsetninger for samordning og koordinering av innsamling på regionalt nivå. Hva med samordning nasjonalt? Kan nasjonale nettverk ha en slik rolle?

Gjennom tildelingsbrev er alle museer pålagt å delta i utvikling og drift av ulike nasjonale nettverk. En målsetting for nettverksorganisering er å styrke det faglige museumsarbeidet – inkludert innsamling.

Av de 26 nasjonale nettverkene er 23 landsdekkende, ledet av et ansvarlig museum. Tre er ABM-nettverk med sektoriell overlapp mellom museum, arkiv og bibliotek. Alle museer som inngår i et nettverk, deler en faglig interesse eller har samlinger som delvis overlapper hverandre. De nettverkene som eksisterer i dag er inndelt tematisk, og enkelte overlapper hverandre også tematisk.

Nettverk	Hovedansvarlig museum
Arbeiderkultur	Norsk Industriarbeidermuseum

Bergkunst	Verdensarvsenter for bergkunst – Alta museum
Bergverk	Norsk Bergverksmuseum
Botaniske hager	Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo
Bygg	Ryfylkemuseet
Drakt og tekstil	Valdresmusea
Fiskeri- og kystkultur	Museum Vest
Foto	Preus museum (abm-nettverk)
Herregårder	Østfoldmuseene
Håndverk	Lillehammer Museum / Maihaugen
Kulturlandskap	Musea i Sogn og Fjordane / De Heibergske Samlinger
Kunst	Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design
Kvinnehistorie	Hedmark fylkesmuseum / Kvinnemuseet
Litteratur	Nynorsk kultursentrum
Luftfart	Norsk Luftfartsmuseum
Magasin og bevaring	Museene i Sør-Trøndelag / Trøndelag Folkemuseum
Medisinsk historie	Norsk Teknisk Museum
Minoriteter og kulturelt mangfold	Oslo Museum
Musikk og musikkinstrumenter	Museene i Sør-Trøndelag / Ringve
Samisk kultur	RiddoDuottarMuseat
Samtid	Lillehammer Museum / Maihaugen
Sjøfart	Norsk Maritimt Museum
Skog	Hedmark fylkesmuseum / Norsk Skogmuseum
Teknologi- og industrihistorie	Norsk Teknisk Museum
Landbruk	Norsk landbruksmuseum – har aldri kommet i gang
Universell utforming	Abm-nettverk, tidligere konkret prosjekt koordinert av Fetsund Lenser, pt. ikke videreført

Oversikt over faglige museumsnettverk, juni 2011

De nasjonale nettverkene skal bidra til at museene blir bedre egnet til å fylle rollen som samfunnsinstitusjoner, i aktiv dialog med publikum. I tillegg skal nettverkene utvikle samarbeid og arbeidsdeling, sikre faglige sammenhenger og ressursutnyttelse. Denne målsetningen er relevant i forhold hva og hvordan museene samler. Innsamling ved bruk av nettverkssamarbeid er et spørsmål om både metode og strategi.

Nettverkene skal også utvikle kompetanse, kunnskap og forskning om ulike temaer, metoder og funksjoner. Og museene skal utvikle kunnskaper om og problemstillinger for kritisk formidling. I en verdikjede henger målsetningene sammen, fra arbeid med innsamling, til forskning og formidling. De skal alle, ifølge politiske styringsdokumenter, underbygge museenes rolle som samfunnsinstitusjoner. Perspektivet på det som samles, bevarer, forskes

på og formidles av ny kunnskap skal reflektere en problematiserende og kritisk holdning til historien og til samfunnet. Norsk kulturråd gjorde våren 2011 en vurdering av nettverkene. Arbeidsgruppa viser til rapporten for en fyldig gjennomgang av aktiviteten. ([Norsk kulturråd 2011: Vurdering av faglige nettverk](#))

Nasjonal koordinering av innsamlingsarbeidet

I det statlige tilskuddet til Lillehammer museum inngår midler til drift av Sekretariatet for samtidsdokumentasjon og forskning. Mandatet for dette sekretariatet går tilbake til midten av 1990-årene. Den gangen var det få museer som drev samtidsdokumentasjon. Sekretariatet skulle stimulere til økt aktivitet, faglig utvikling og koordinering. I dag er samtid integrert ved mange kulturhistoriske museer og kompetansen har økt. Flere museumsnettverk arbeider med tema fra vår tid.

Norsk etnologisk gransking

Norsk etnologisk gransking har som oppgave å dokumentere samtid og nær fortid ved å samle inn opplysninger om det alminnelige livet i arbeid og fest, slik man husker det fra tidligere og slik det er i dag. Arkivet bruker spørrelister for å hente inn disse opplysningene. Siden Norsk etnologisk gransking ble opprettet som et kulturhistorisk arkiv ved Norsk Folkemuseum i 1946 er det hentet inn mer enn 200 000 sider med opplysninger om kulturhistoriske emner. Denne kunnskapsbanken inneholder opplysninger om både eldre og nyere folkekultur og dagens hverdagsliv.

Mer enn 200 spørrelister er sendt ut til medarbeidere over hele landet. Norsk etnologisk gransking/Norsk Folkemuseum tar selv initiativ til utforming av spørrelister i henhold til museets forskningsplan, men utarbeider og sender også ut spørrelister for studenter, forskere og museer som ønsker det innenfor temaer knyttet til norsk folkelig kultur.

Norsk etnologisk gransking har i dag ca. 200 faste informanter. De fleste av disse er i aldersgruppen fra ca. 60 år og eldre. Dette er en gruppe som har mye kunnskap og tid til å svare utfyllende på spørrelistene som sendes ut og vil derfor fortsatt være en viktig medarbeidergruppe, men det arbeides med å utvikle andre og nye former for å hente inn materiale og for å utvide medarbeidernet.

En viktig oppgave for Norsk etnologisk gransking har vært å skaffe tilleggsopplysninger om gjenstander i museenes samlinger, en oppgave som stadig er aktuell. Slik kan museene bedre sikre kunnskapen om det materielle i kulturen. Norsk etnologisk gransking bør derfor også framover være en viktig ressurs i museenes arbeid med innsamling og dokumentasjon av hverdagsliv i Norge. Det arbeides nå med å ta i bruk elektroniske hjelpemidler i innsamling av dokumentasjon og for å gjøre de eldre svarene digitalt tilgjengelige for det allmenne publikum. Digitalisering og digitale verktøy vil gjøre Norsk etnologisk gransking bedre rustet til samhandling med de øvrige museene.

Kunnskap om etisk behandling av sensitivt materiale og personvernet er viktig i museenes arbeid med vår egen tid. Norsk etnologisk gransking har kompetanse på feltet og kan gi råd og veiledning.

Nettverk over landegrensener

Museer i Norge samarbeider aktivt med utenlandske museer gjennom felles prosjekter, utstillinger, workshops og seminarer i formelle og uformelle nettverk. Samordning av museenes innsamling krever at museene ser på samarbeid ut over landegrensene. Internasjonale nettverk kan være en arena for felles innsamling og dokumentasjon.

Kulturkontakt, kulturutveksling og samhandling over landegrensene har lange tradisjoner og er i dag mer omfattende enn noensinne. I dag er det stor arbeidsvandring mellom landene. Mange bedrifter er globalt orientert. Turisme og fritidskultur blir mer og mer internasjonal, og nordmenn reiser utenlands flere ganger om året. Mange har permanente fritidsboliger i utlandet. Transnasjonale forbindelser kan best dokumenteres gjennom samarbeidsprosjekter mellom museer i internasjonale nettverk.

Norsam er et nordisk museumsnettverk der deltakerne sammen skal «utvikle dokumentasjon, innsamling, forskning og formidling med samtidsperspektiv». Dette gjøres gjennom utveksling av erfaringer, konferanser og fellesprosjekter. Prosjektet «Brød i Norden» ble startet i 2009 som et samarbeidsprosjekt med brød som felles tema. Målet er å stimulere til kreativ utforskning av brødet som en del av den nordiske samtidskulturen, prøve ut nye former for formidling og kommunikasjon med digitale medier, vekke engasjement og gi ansatte ved museer i Norden et felles løft ([Norsam 2009](#)).

Et annet eksempel på samarbeidsprosjekt over landegrensene er «Transnational relations between Norway and Pakistan». Dette prosjektet tar på alvor at mange i dag lever transnasjonale liv, med vedvarende kontakt med familie og venner i et annet land og besøk til steder de selv eller deres foreldre har reist fra. I prosjektet samarbeider forskere fra Norsk Folkemuseum med forskere fra Lok Virsa i Pakistan om dokumentasjon, forskning og formidling og materialet oppbevares av begge museenes arkiver.

Samarbeid i nordiske og internasjonale nettverk kan gi inspirasjon og faglig utvikling, bygge relasjoner og bidra til en bærekraftig museumsutvikling ut over nasjonalt og regionalt nivå slik disse prosjektene har gjort.

Digital samlingsutvikling

Samhandling i museene og tilgjengeliggjøring av museenes samlinger gjennom digitalisering og digital samlingsforvaltning er temaer som har blitt løftet fram i stortingsmeldinger de senere årene. Digitaliserte samlinger med gode metadata gir grunnlag for fornuftige prioriteringer og planlegging av egen samlingsvirksomhet. Den nasjonale fellesløsningen for publisering av museumssamlinger på nett, *Digitalt museum*, gir en samlet inngang til informasjon om samlingene. Dermed kan de enkelte museene planlegge egen samlingsutvikling i en nasjonal kontekst. Digitalt museum leverer i tillegg data til den europeiske storsatsningen *Europeana*, som gir de norske samlingene en enda større kontekst.

Nettpublisering gjør den potensielle brukergruppen for katalogdata og digitale samlinger nærmest ubegrenset. Internett og sosiale medier byr på en arena der museene både kan formidle, men også få hjelp til å dokumentere sine samlinger. En tradisjonelt lukket kunnskapsfære kan åpnes for flere stemmer, flere perspektiver. Dette er ikke begrenset til eksisterende samlinger. Museene kan diskutere planarbeid og prioriteringer i åpne, digitale rom. Kollektivt engasjement i den totale samlingsutviklingen kan aktualisere institusjonene, engasjere brukerne og ikke minst sørge for mer kunnskap og flere perspektiver på museumssamlingene.

Internett

Kommunikasjon og samhandling er noe av kjernefunksjonaliteten i dagens internett. Vi skal se på museenes bruk av nettet som kommunikasjonsplattform for samlingene frem til i dag og skissere noen muligheter for fremtiden.

For museene betød Internett i første omgang at innholdet i samlingsdatabasen kunne legges ut på internett. I praksis ble interne databaser tilgjengeliggjort i form av en rekke digitale katalogkort, med tekst og bilde. Presentasjonen av objekter på *Primus web* og første versjon av *Digitalt museum* var typisk. Innholdet var statisk og de digitale katalogene bød ikke på muligheter for å hente inn ny kunnskap i dialog med brukerne.

Produksjon og tilgjengeliggjøring foregikk med museene som eneste produsent og avsender av informasjon om samlingene. Selve kommunikasjonsmodellen speiler en tradisjonell måte å jobbe på. Nytt er massespredningen av informasjon. Alle kan se hva museene har i sine samlinger. Det viktigste med museenes tidlige internettsatsing er eksterne brukeres tilgang til samlingene. Innenfor rammene av denne rapporten blir den samlede oversikten like viktig for museene selv, som blant annet kan justere sine egne innsamlingsplaner, sin dokumentasjons- og registreringspraksis i forhold til andres

Museene har fortsatt store restanser på registrering, digitalisering og publisering og sliter i praksis med doble informasjonssystemer for forvaltningen (analogt og digitalt). Eksterne brukere av katalogene får ikke det totale overblikket og potensialet i den klassiske onlinekatalogen blir ikke fullt utnyttet.

Web 2.0

Internett har etter hvert fått en ny dimensjon – det sosiale. Derfor snakker vi i dag om den sosiale webben. Stikkord er kommunikasjon, interaksjon og deltakelse, arbeidsdeling og fellesskapsprosjekter. *Facebook*, *Wikipedia*, *Flickr* og nettavisenes folkejournalistikk er typiske eksempler. Trekk fra den sosiale webben preger også den norske, digitale museumsverdenen. *Digitalt museum* tilbyr brukerne å bidra med egen kunnskap i form av kommentarer, tilleggsopplysninger og egne emneord (brukertagging), og interessante objekter kan deles med andre via blant annet Twitter og Facebook. Det innebærer en begynnende samhandling mellom museer og publikum rundt innsamling og dokumentasjon.

Arbeidsgruppa oppfordrer til videre utforskning av dette og vil peke på to interessante fenomener i den forbindelse – *Community Collections* og *Crowdsourcing*. *Community Collections* er virtuelle samlinger av digitale objekter og metadata bygget opp gjennom kollektiv, nettbasert aktivitet. Publikum inviteres til å digitalisere fotografier, tekstdokumenter, lydopptak, gjenstander etc. knyttet til et bestemt tema, legge dem inn på en nettside og registrere metadata om dem samme sted. Alle kan bidra inn i et definert rammeverk og resultatet blir en stor felles, søkbar database. Dette er en åpen, men samtidig strukturert og effektiv måte å samle dokumentasjonsmateriale. Metoden reiser spørsmål om blant annet autentisitet, utvalg og relevans. Det gjøres mange prosjekter internasjonalt der man jobber med slike problemstillinger.³ Erfaringene tilsier at gevinsten – kostnadseffektiv

³ Se for eksempel: <http://projects.oucs.ox.ac.uk/runcoeco/events/5May/summary.html>

og bred innsamling av et materiale som ellers ikke ville blitt tilgjengeliggjort for offentligheten – langt oppveier faren for feilaktig eller irrelevant innhold.

Den andre formen for nettbasert samarbeid, og kanskje enda mer relevant for museene kalles *crowdsourcing*. Begrepet spiller på *outsourcing* – det å sette ut arbeidsoppgaver til andre – og innebærer å invitere publikum til å gjøre en jobb, eksempelvis for et museum. Et godt begrep for å beskrive dette er *digital dugnad*. Museene har store restanser på dokumentasjon av samlingene. Med nettbaserte verktøy er det mulig å invitere til dugnad der folk med interesse og kunnskap kan gjøre oppgaver som blir for store for den enkelte institusjonen. Digitalt Museum har allerede enkel funksjonalitet for dette. Med noen tilpasninger vil man kunne skape mer avgrenset og fokuserte innsatsområder. Dersom informasjonen som kommer inn skal bli brukbar må den inn i en struktur. Det holder ikke med et generelt kommentarfelt. Samtidig må arbeidsoppdraget være klart formulert, ha et oppnåelig mål og resultatet må være en nyttig ressurs.

Web 3.0

Neste generasjon internett omtales blant annet som den semantiske webben. Nettet forstås da som én, stor, felles database. I prinsippet handler det om at alt i verden – personer, hendelser, steder, gjenstander, begreper etc. – gis én enkelt digital motsvarighet, en publisert, digital identifikator som alle kan referere til når de beskriver noe. Både mennesker og datamaskiner kan få sikker informasjon om hva en tekst, et bilde, en gjenstand etc. handler om dersom de er knyttet til slike identifikatorer. En identifikator kan forstås som en merkelapp eller etikett. I og med at merkelappene er digitale kan de gjenbrukes av alle, over alt. Eksakt samme merkelapp brukes hver eneste gang man refererer til den samme størrelsen. Den store gevinsten i et slikt system er muligheten for gjenbruk av data, for å lenke sammen det som hører sammen og ikke minst en uovertruffen søkbarhet.

I museumssammenheng prøves dette ut mange steder, blant annet i Europeana. Kulturrådet er i gang med å teste og implementere teknologien, i samarbeid med både museer og andre aktører som har interesse av å dra nytte av hverandres innholdsressurser.

Med det klassiske internetts innhold, den sosiale webbens kommunikasjons- og samarbeidsformer og kommende muligheter for sikker referering, bedre søk og enklere og gjenbruk av informasjon, blir det mulig å samle et stort antall mennesker (og maskiner) på tvers av landegrenser, språkområder, fag og institusjoner rundt små eller store dokumentasjons og kunnskapsprosjekter.

Hva skal til?

Dokumentasjon og digitalisering

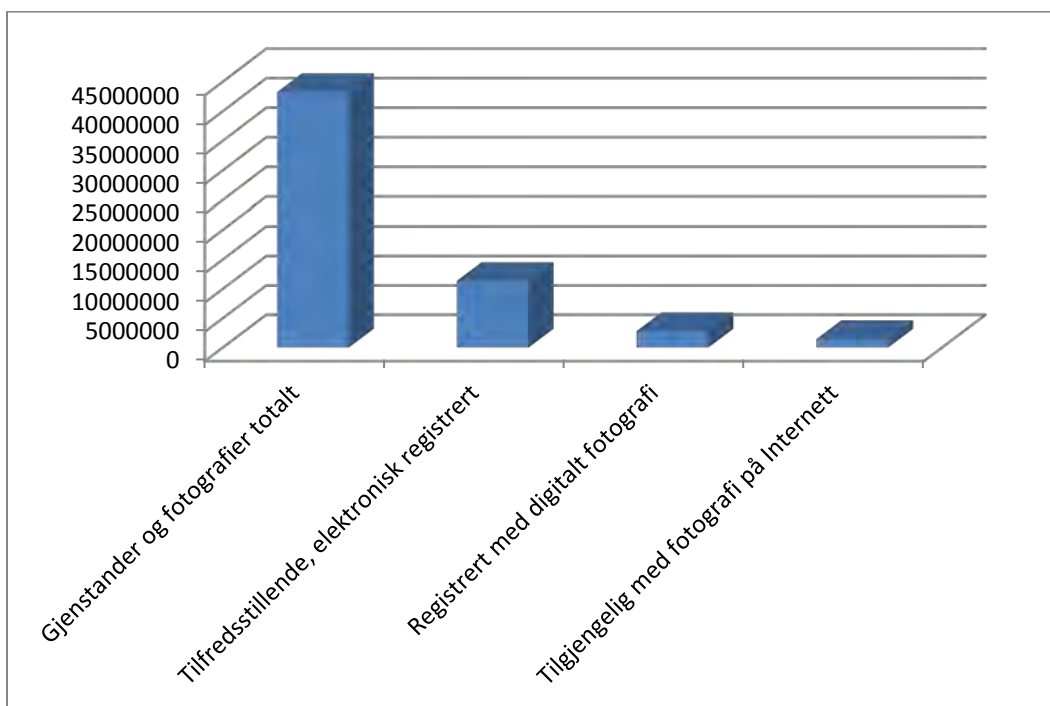
Hva skal til for at museene skal klare å jobbe sammen, med hverandre og sine brukere om innsamling og dokumentasjon på digitale plattformer? Den største oppgaven er den grunnleggende digitaliseringen og dokumentasjonen av samlingene.

I følge museumsstatistikken for 2010 er ca. 36 prosent av de kulturhistoriske gjenstandene tilfredsstillende registrert i elektronisk format, 16 prosent er registrert med digitalt fotografi, mens bare i overkant av 6 prosent er tilgjengeliggjort på Internett med bilde. For andre typer materiale er tallene for tilgjengeliggjøring enda mindre.

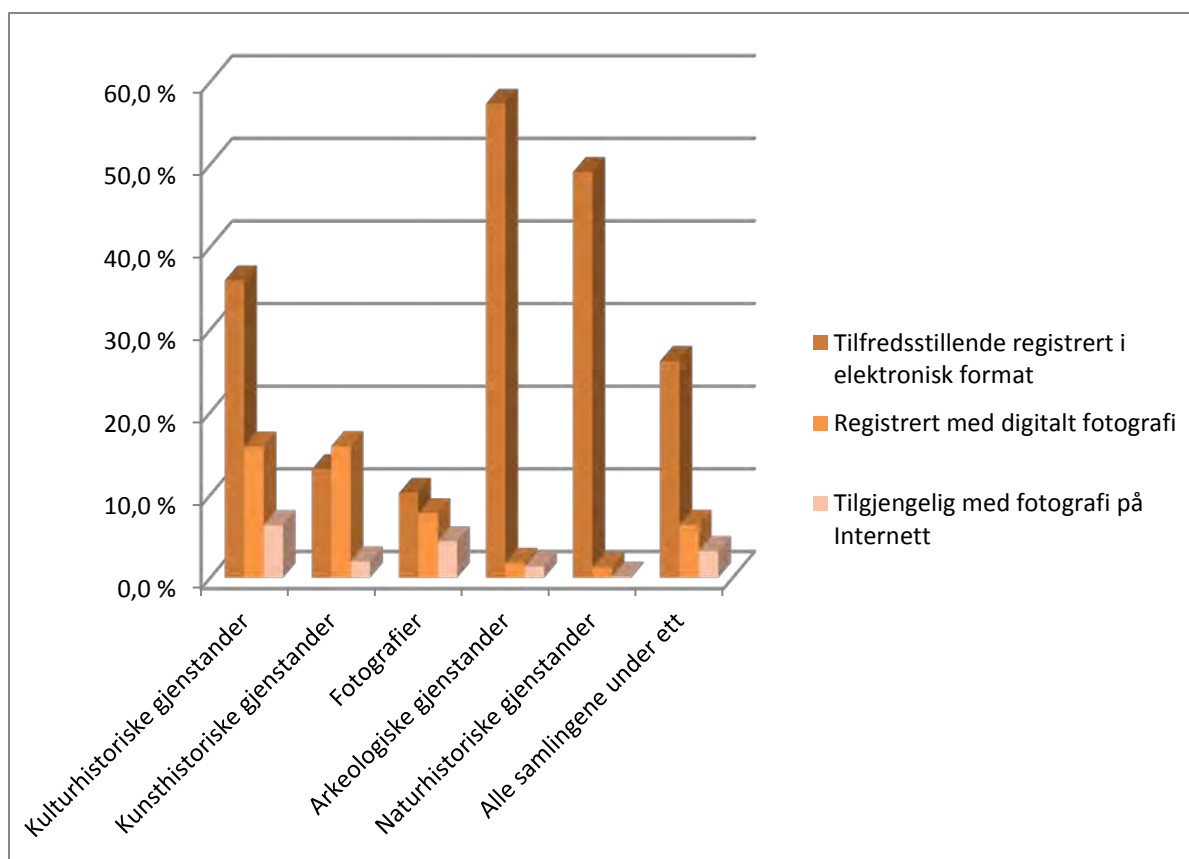
Dette er ikke godt nok. Alt materialet må registreres elektronisk på ett eller annet nivå. Godt dokumenterte, publiserte samlinger er ikke bare en forutsetning for kommunikasjon og kunnskapsproduksjon i større nettverk, det er også en forutsetning for effektiv samlingsforvaltning.

For å illustrere utfordringen museene står overfor har vi satt inn to figurer (nedenfor) med status for registrering, digitalisering og tilgjengeliggjøring på internett.

Den første figuren viser antall gjenstander i alle norske museer som er henholdsvis tilfredsstillende registrert, registrert med digitalt fotografi og tilgjengeliggjort med fotografi på Internett. Den andre figuren viser prosentdelen av samlingene som er registrert, digitalisert og tilgjengeliggjort fordelt på de forskjellige samlingstypene. Bildet endrer seg ikke nevneverdig dersom vi begrenser oss til kun de museene som sorterer under Kulturdepartementet. Utfordringene er uansett formidable.

Antall gjenstander og fotografier i museene totalt, samt hvor mange som er tilfredsstillende registrert, digitalisert og tilgjengeliggjort på internett. Tallene er hentet fra museumsstatistikken for 2010 ([Norsk kulturråd 2011](#))

Prosentdel av samlingene som er tilfredsstillende registrert, digitalt fotografert og tilgjengeliggjort i alle museene, fordelt på forskjellige typer gjenstander og foto. Tallene er hentet fra museumsstatistikken for 2010 ([Norsk kulturråd 2011](#))

Infrastruktur og verktøy

Infrastrukturen for produksjon og tilgjengeliggjøring av museumsdata i Norge i dag er bygget opp med forvaltnings- og dokumentasjonssystemet Primus i bunnen. Fra de lokale Primusbasene hentes informasjon opp og samles i en nasjonal fellesbase. På toppen av denne publiseres museumsdata ut i Digitalt Museum. Her kan publikum bidra med mer informasjon om samlingene. Deretter blir data fra Digitalt Museum (foreløpig ikke det brukergenererte innholdet) sendt videre i andre søke- og formidlingsportaler. Oslobilder er et eksempel, Europeana et annet.

Dette innebærer viktige skritt mot en funksjonell infrastruktur. Neste steg blir å knytte an til større nettverk og sørge for at informasjonsflyten kan gå flere veier. Da integrerer vi produksjon, kunnskapsdeling, tilgjengeliggjøring og formidling i mye større grad. Dagens infrastruktur har et klart enveispreg og er, på tross av brukerkommentarer, brukertagging og delingsfunksjoner et forholdsvis lukket univers. Det er bare museene selv som har tilgang til sin egen Primusbase og det er ikke mulig å laste ned brukergenerert innhold til Primus. Dersom noen kommer med verdifulle opplysninger på Digitalt museum må den legges inn i Primus manuelt. Siktemålet er å få all kunnskapen som genereres i de forskjellige grensesnittene mellom brukere og samlinger (både interne og eksterne) godt integrert i informasjonskretsløpet. Det krever både brukervennlige, web-baserte registreringsverktøy og funksjonalitet som gjør det mulig å berike data via andre grensesnitt, uten at noen manuelt må taste inn verdifull informasjon om igjen.

Gode verktøy er grunnleggende for å dra nytte av den nye teknologien. Det er nødvendig både i museene og på nasjonalt plan å investere i oppdaterte verktøy og programvare. De tekniske løsningene kan oppleves som en barriere for mange. Manglende IKT-kompetanse og for dårlige brukergrensesnitt i programvaren er to årsaker til dette. Begge deler må prioriteres. Arbeidsgruppen mener det må jobbes med bedre kommunikasjon mellom den fagspesifikke kunnskapen og den tekniske kompetansen rundt systemutvikling, knyttet til langsiktige investeringer i fellesløsninger og et IKT-kompetanseprogram for museene.

Standarder og kompetanse

Verktøy, kompetanse og arbeidsmetoder må bygges rundt, og understøttes av felles retningslinjer og standarder. Vi har allerede en rekke standarder på museumsfeltet, både nasjonalt og internasjonalt, som skal regulere museenes dokumentasjonsarbeid. Museene må følge standardene. Oppfølgingen av Museumsmeldingen innebærer blant at Kulturrådet må samle, utvikle og sørge for implementering av standarder som per i dag mangler. Først og fremst trenger vi en dokumentasjonsstandard som omfatter alle gjenstandstyper. Dette vil ha betydning for samlingsforvaltningens ulike ledd fra inntak i samlingen, til utstilling eller magasinering. Også museenes praksis i forbindelse med utlån, digitalisering, konservering og revisjoner bør utføres og dokumenteres i henhold til standarder. Den britiske samlingsforvaltningsstandarden SPECTRUM dekker både objekter og prosesser og kan være aktuell å innføre også i Norge.⁴

Kommunikasjon og samhandling krever forutsigbar dataflyt. Det finnes en rekke forskjellige datautvekslingsformater som skal sikre dette. Noen dekker et minste felles multiplum av informasjon om vidt forskjellig materiale. Dublin Core (DC) og Europeana Semantic Elements (ESE) er eksempler på metadataspråk om materiale fra for eksempel arkiver, museer og biblioteker. Data som hentes fra Digitalt museum til Europeana er strukturert etter ESE. Andre utvekslingsstandarder er mer fagspesifikke. På museumssiden er Lightweight Information Describing Objects (LIDO) den nyeste. LIDO tar i større grad vare på kompleksiteten i museumsdataene enn Dublin Core og ESE. Norske museumsdata bør på sikt kunne kommuniseres i LIDO.

Virkelig god dataflyt forutsetter også standardisert innhold. Det vil si ikke bare må informasjonen inn i et felles rammeverk (feltstruktur og utvekslingsformat), også selve informasjonsbitene må – så langt det er mulig – være felles. Vi trenger autoritetsregistre for stedsnavn, personer, hendelser og terminologi. Det er ikke nødvendig med ett, globalt register for hver kategori. Flere registre for det samme kan hektes sammen på mange måter, men et visst felleskap rundt etablering og bruk av slike ressurser er en forutsetning for at de skal virke.

Fagkompetansen, kunnskapen om samlingene, om samfunn og kulturuttrykk, både materielle og immaterielle finnes i museene – og selvfølgelig i mange tilfeller utenfor museene. Kompetanse på bruk av de tekniske verktøyene for å utnytte mulighetene for effektiv og god kunnskapsproduksjon og -forvaltning, er det derimot mangel på. Informasjon, kunnskap og arbeidsform må tilpasses de digitale systemene og til det trengs spesiell kompetanse på teknologi og kunnskapsorganisasjon. Moderne kunnskapsorganisasjon må anerkjennes som et

⁴ SPECTRUM versjon 4 ble lansert i 2011. Presentasjon finnes her: <http://www.collectionslink.org.uk/programmes/spectrum> (Sist besøkt 17.10.2011)

viktig fag i museene, som må prioritere stillinger og ressurser på feltet for å styrke den digitale samlingsforvaltningen.

For å løse de store utfordringene knyttet til mengde, utvalg, dokumentasjon og bevaring og samtidig fortsette å være aktuelle samfunnsaktører – blir det viktig med en bevisst og kompetent bruk av digitale verktøy og kommunikasjonsformer, ikke minst i arbeidet med innsamling. Hvor ligger de største utfordringene? Er det i teknologien selv? I museenes vilje til omstilling og bruk av ny teknologi? Har det med manglende kunnskap og kompetanse å gjøre? Eller er det en begrunnet redsel for å miste kontroll over informasjon og faglige standarder? Arbeidsgruppen mener det uansett blir det viktig for museene å prøve og feile, høste erfaringer og gjenbruke de ideene, metodene og verktøyene som viser seg å fungere.

TILRÅDINGER

Kulturdepartementet

Staten er den klart største bidragsyter til drift og investeringer i norske museer, og selv om vi innenfor kulturfeltet har en lang tradisjon for prinsippet om «armlengdes avstand» mellom myndigheter og institusjonene er det både rimelig og ønskelig at staten gir overordnede signaler om mål og uttrykker forventninger til sektorens bidrag til utvikling av samfunnet. Disse signalene finner vi i Stortingsmeldinger med tilhørende merknader i komiteenes innstillinger og i de årlige budsjettproposisjonene og tildelingsbrev til institusjonene.

Til sist er det hvert enkelte museum som treffer endelige og konkrete beslutninger om egen drift og prioriteringer, men i denne beslutningsprosessen er de statlige styringssignalene viktige grunnlagsdokumenter.

Det er viktig at vi har en helhetlig museumspolitik. Kulturdepartementet har hovedansvar for museumsfeltet i Norge og bør ta en mer aktiv rolle i koordinering av museumspolitikken med andre fagdepartement med ansvar for museer.

I de statlige styringssignalene innarbeides relevante norske forpliktelser i henhold til internasjonale avtaler og konvensjoner, overordnede styringssignaler om hvilke forventninger staten har til museene som samfunnsinstitusjoner. Når det gjelder dokumentasjon og samlingsutvikling er det en utfordring for staten å påse at museene samlet sett dekker særlig viktige samfunnsforhold og at det er god sammenheng mellom museenes samlingsutvikling og annen faglig virksomhet som forskning, formidling og bevaring.

Tilrådingar:

- Kulturdepartementet bør formulere overordnede mål for museenes samfunnsrolle samtidig som departementet bør påse at det er et realistisk forhold mellom de ønsker og krav samfunnet stiller til museene og de økonomiske midlene som sektoren får til rådighet.
- For å få en helhetlig museumspolitik og for å styrke samhandling og arbeidsdeling er det viktig at Kulturdepartementet gir signaler om overordnede perspektiver og innsatsområder samtidig som man fastholder prinsippet om armlengdes avstand og presiserer at det er styret og ledelsen i de enkelte institusjonene som treffer endelige bestemmelser og er ansvarlige for virksomheten.
- Kulturdepartementet bør styrke samarbeid med andre fagdepartement for å få bedre koordinering og samordning av den samlede museumsinnsatsen innenfor dokumentasjon, samlingsutvikling, forskning, bevaring og formidling. I dette ligger blant annet en bedre samordning av standarder og programvare mellom de kulturhistoriske museene og universitetsmuseene og kulturminnevernet som ligger under andre departement.

Norsk kulturråd

Fra og med 1. januar 2011 er ABM-utvikling slått sammen med Norsk kulturråd, og Kulturrådet har dermed fått en sentral rolle både i forvaltning og i utvikling av museumssektoren.

Kulturrådet innhenter statistikk og annen rapportering om museenes virksomhet. For framtidig arbeidsdeling og samhandling mellom museer innenfor samlingsutvikling er det viktig at Kulturrådet legger større vekt på å presentere samlede analyser av dette materialet, særlig med henblikk på å finne udekkede felt eller store overlappinger innenfor museenes dokumentasjons- og innsamlingsarbeid.

Arbeidsgruppen mener at en videre utvikling av museumsnettverkene vil være sentralt for å styrke samarbeid og arbeidsdeling innenfor dokumentasjon, samlingsutvikling og forskning i museene, framfor å etablere flere samordningsledd. Kulturrådet har ansvar for organisering av nettverkene med etablering av nye nettverk og eventuelle omorganiseringer av de eksisterende. Arbeidsgruppen ser behov for sterkere innsats på dette feltet, både når det gjelder veiledning og oppfølging av nettverkene.

Tilrådingar:

- Norsk kulturråd bør bidra til å koordinere museenes innsamling og samlingsutvikling.
- Norsk kulturråd bør foreta regelmessige analyser, minst hvert 5. år av museenes dokumentasjon og samlingsutvikling basert på innsendte planer, statistikk og annen rapportering.
- For å få bedre oversikt over museenes faglige virksomhet bør Norsk kulturråd opprette en nasjonal prosjektdatabase for registrering av større dokumentasjons- og forskningsprosjekt.
- Norsk kulturråd bør vurdere mandatet til Sekretariatet for samtidsdokumentasjon og forskning. Hvilke av de opprinnelige målene er fortsatt relevante? Hvilke andre mål og oppgaver bør eventuelt prioriteres de nærmeste årene? Hvilken rolle skal sekretariatet ha i forhold til nasjonal koordinering av innsamling og samlingsutvikling, og i videreutviklingen av nettverkene?
- Norsk kulturråd må styrke innsatsen for å videreutvikle standarder, felles programvare og metadata. For å støtte en koordinert samlingsutvikling bør man vurdere å utvikle standardiserte metadata til beskrivelse av hele museumssamlinger.
- Norsk kulturråd må i samarbeid med utdanningssektoren og museene følge opp behovet for kompetanseutvikling og etterutdanning.
- Norsk kulturråd skal ta initiativ til bedre koordinering, etablering av felles møteplass for nettverkene og styrket kommunikasjon mellom nettverkene
- I utvikling av nettverkene bør Norsk kulturråd ha et særlig blikk på å sikre at vi får en bred dokumentasjon av dagens samfunnsliv. Arbeidsgruppen finner det vanskelig å fremheve enkelte samfunnsområder som er relevant for alle museer. Vi viser her til kapittelet «Samfunnet i dag». Det enkelte museum må foreta sine prioriteringer ut fra sitt ansvarsområde, og dette må tilpasses deltakelse i nettverk og andre former for samarbeid og arbeidsdeling.

- Norsk kulturråd bør vurdere nettverksstrukturen for å få færre og større nettverk, samtidig som nettverkene følges tettere opp med veiledning. Overlapping av nettverk bør unngås
- Norsk kulturråd bør følge opp tidligere praksis der gode søknader fra nettverk prioriteres i tildelingen av prosjektmidler.

Museene

Det enkelte museum har ansvar for dokumentasjon og samlingsutvikling ved egen institusjon. Det er viktig at museene definerer egen samfunnsrolle og at dette ansvaret gjenspeiles i vedtekter og plandokumenter. Arbeidsgruppen vil særlig trekke fram og gi sin tilslutning til de statlige styringssignalene om at museene skal utarbeide helhetlige strategier og planverktøy der dokumentasjon og samlingsutvikling er satt i sammenheng med bevaring, forskning og formidling.

Tilrådingar:

- Museene skal redegjøre for egen samfunnsrolle, ha en reflektert og aktiv holdning til sitt samfunnsoppdrag og se dette opp mot endringer i samfunnet.
- Museene bør i fellesskap sikre at et bredt utvalg fenomener og forhold i dagens samfunn blir dokumentert i forhold til mangfold, endring og kompleksitet. Hvert enkelt museums ansvar må presiseres og samordnes med andre museers for å sikre tematisk bredde, sammenheng og kvalitet i samlingsutviklingen.
- Museenes innsamling må bygge på problemstillinger og tema som reflekterer sentrale trekk ved vår tid. Arbeidsgruppas gjennomgang av museenes innsamlingsplaner tyder på at mange felt ikke dekkes.
- Museene må drive kunnskapsbasert samlingsutvikling i egen institusjon, delta aktivt i det nasjonale museumsnettverket, samarbeide med museer med annen forvaltningstilknytning og med relevante forskningsmiljøer utenfor museumssektoren, både nasjonalt og internasjonalt.
- Museene skal ha en aktiv innsamlingspolitikk og ikke overlate ansvar for tilvekst til samlingene til tilfeldige givere.
- Den aktive innsamlingen må fortsatt være gjenstandsorientert.
- Museene må våge å gå inn på tabuområder, konflikter og vanskelige historier.
- Museene må med utgangspunkt i forståelsen av sitt samfunnsansvar og samlede ressurser utarbeide et helhetlig planverk for hele sin virksomhet. Planene skal være offentlig tilgjengelige og bør ligge på institusjonenes hjemmesider.
- Museene skal ha oppdaterte planer for innsamling, dokumentasjon og samlingsutvikling. Disse planene skal gjenspeile museets samfunnsansvar og må ses i sammenheng med planer for bevaring, forskning og formidling.
- Alle museer bør ha egne inntakskomiteer som vurderer de enkelte inntak til samlingene og at innsamling skjer i tråd med vedtatte planer og i samsvar med museets ressurser til bevaring og bearbeiding av materialet.

- Museene må legge strategier for dokumentasjon og digitalisering av alle samlinger. Strategiene må inkludere kompetanseutvikling, ressursbruk og prioritering av materialgrupper.
- Museene må i arbeidet med katalogisering og digitalisering bruke de standarder som er fastlagt av Norsk kulturråd der slike finnes, og bidra til å utvikle standarder der de mangler.
- Museene bør til enhver tid tilstrebe seg på å være mest mulig à jour med katalogisering av tilvekst og sørge for at kataloger er tilgjengelige på internett.
- Museene må tilgjengeliggjøre det digitaliserte materialet og legge det ut på Digitalt museum med tilgang til alle opplysninger som ikke må skjermes på grunn av opphavsrett eller personvern.
- Museene skal være samtidsaktører og i dialog. Samtidsdiagnose skal være en del av innsamlingsprosessen.
- Ulike brukere og generasjoner av museumsbrukere skal gis mulighet for å sette spor i samlingene. Museene må blant annet bruke digitale løsninger for dialog med brukerne for å kunne innhente ny og utfyllende kunnskap om det innsamlede materialet.
- Museene bør samarbeide mer med Norsk etnologisk gransking om planlegging, koordinering og gjennomføring av dokumentasjon og innsamling.
- Museer bør delta aktivt i minst ett nettverk. Nettverksinnsatsen må forankres i ledelsen og innarbeides i institusjonens planer og budsjett.

Nettverkene

- De enkelte nettverkene skal utarbeide strategi og arbeidsplan for virksomheten, også med vekt på koordinering av innsamling.
- Nettverkene bør utvikle felles prosjekter for dokumentasjon, innsamling og forskning.
- Nettverkene bør samarbeide med relevante partnere over landegrensene.
- Nettverksledelse bør vurderes endret fra «nav» til styringsgrupper.
- Det bør etableres faste fora for å styrke erfaringsutveksling og samarbeid mellom nettverkene.

LITTERATUR

ABM-skrift # 19 2005. *Min stemme – vår historie. Dokumentasjon av det flerkulturelle Norge*. Lastet ned fra: http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/dok_innvandrere.pdf. Sist besøkt 21.10.2011.

ABM-skrift #25 2006. *Arkivene, bibliotekene, museene & de nasjonale minoritetene*. Lastet ned fra: http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/nasjonale_minoriteter.pdf. Sist besøkt 21.10.2011.

ABM-skrift # 29 2006. *ICOMs museumsetiske regelverk*. Lastet ned fra: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/abm-skrift-29>. Sist besøkt 21.10.2011.

ABM-skrift # 57 2009. *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2008*. Lastet ned fra: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/abm-skrift-57-pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

ABM-skrift # 67 2010. *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2009*. Lastet ned fra: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/abm-skrift-67/>. Sist besøkt 21.10.2011.

ABM-utvikling (2010): *Immateriell kulturarv i Norge. En utredning om UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. Lastet ned fra: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/rapporter/immateriell-kulturarv-i-norge>. Sist besøkt 27.09.2011.

Baumann, Zygmunt (2002): *Det individualiserade samhället*. Göteborg: Daidalos.

Beck, Ulrich (1992): *Risk Society. Towards a New Modernity*. London: Sage Publications.

Berkaak, Odd Are (2003): *Samtid: en lang historie. Norsk kulturråd, notat nr. 56*. Lastet ned fra: <http://www.kulturrad.no/sitefiles/1/Kulturvern/Evalueringdok2000.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

CIDOC Data Harvesting and Interchange Working Group (2010): *Lightweight Information Describing Objects Version 1.0*. Lastet ned fra: <http://www.lido-schema.org/schema/v1.0/lido-v1.0-specification.pdf>. Se også: [http://cidoc.icom.museum/WG_Data_Harvesting\(en\)\(E1\).xml](http://cidoc.icom.museum/WG_Data_Harvesting(en)(E1).xml) og <http://www.lido-schema.org/documents/LIDO-Handout.pdf>. Alle sist besøkt 30.09.2011.

Collections Trust (2011): *SPECTRUM 4, the UK Museum Collections Management Standard*. Mer informasjon her: <http://www.collectionslink.org.uk/programmes/spectrum>. Sist besøkt 26.09.2011.

De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum (2008): Innsamlings- og kassasjonsplan.

Den norske kirke (2010): Medlemskap i den norske kirke. Lastet ned fra: <http://www.kirken.no/index.cfm?event=doLink&famId=230>. Sist besøkt 30.09.2011.

Drammens Museum (2003): Drammens Museum. Plan for innsamling, innkjøp og mottak av gaver.

Dublin Core Metadata Initiative. Presenteres her: <http://www.dublincore.org/>. Sist besøkt 24.08.2011.

Elstad, Jon Ivar (2003): Helse i Norge ved tusenårsskiftet. I Frønes, Ivar og Lise Kjølrsrud (red.) (2003): *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Eriksen, Anne (2010): *Museum. En kulturhistorie*. Oslo: Pax forlag.

Europeana (2011): *Europeana Semantic Elements Specification*. Lastet ned fra: http://www.version1.europeana.eu/c/document_library/get_file?uuid=77376831-67cf-4cff-a7a2-7718388eec1d&groupId=10128. Sist besøkt 26.09.2011.

Forente nasjoner (2007): *FNs erklæring om urfolks rettigheter*. Norsk oversettelse lastet ned fra: http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/internasjonalt_urfolksarbeid/fns-erklaring-om-urfolks-rettigheter1.html?id=629670. Sist besøkt 26.09.2011.

Frønes, Ivar og Lise Kjølrsrud (red.) (2003): *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Giddens, Anthony (1994): Living in a Post-traditional Society. I Beck, Giddens & Lash (red.) (1994): *Reflexive Modernization*. Cambridge: Polity Press.

Giddens, Anthony (1997/[1997]): *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället I den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.

Gullestad, Marianne (1989): *Kultur og hverdagsliv*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hooper-Greenhill, Eilean (2000): *Museums and the Interpretation of Visual Culture*. London: Routledge.

Hooper-Greenhill, Eilean (udatert): *Training for Cultural Change in Museums*. Lastet ned fra: http://213.146.149.113/NR/rdonlyres/586C64BD-39E5-4E4F-B055-97566EDA8751/0/needs_training.pdf. Sist besøkt 10. oktober 2011.

Kirke- og undervisningsdepartementet (1970): *Innstilling om de halvoffentlige museers virksomhet og drift fra Museumskomiteen av 1967*.

Kirshenblatt-Gimblett, Barbara (2000): *The museum as catalyst*. Lastet ned fra www.nyu.edu/classes/bkg/web/vadstena.pdf. Sist besøkt 17. 10.2010.

Kjølrsrud, Lise (2003): En tjenesteintensiv velferdsstat. I Frønes, Ivar og Lise Kjølrsrud (red.): *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Klepp, Asbjørn og Liv Emma Thorsen (red.) (1993): *Den mangfoldige fritiden*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Leira, Arnlaug (2003): Familier og velferdsstat. I Frønes, Ivar og Lise Kjølrsrød (red.): *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Lundeby, Knut (2003): Mediefeltet. Kampen om oppmerksomheten. I Frønes, Ivar og Lise Kjølrsrød (red.): *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Mensch, Peter van og Léontine Meijer-van Mensch (2010): Collecting as intangible heritage. *Collectingnet newsletter no 9 April*. Lastet ned fra: <http://www.comcol-icom.org/wp-content/uploads/Collectingnet9.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

Merriman, Nick (2006): *Museum Collections and Sustainability*. Lastet ned fra: www.cloreleadership.org/cms/user_files/fellow_fellowship_research_projects_download_report/54/Clore%20research%20final%20version.doc. Sist besøkt 5. oktober 2010.

Nilsen, Rune Åkvik (2008): Hva kjennetegner vår egen tid?. *Sosiologi i dag. nr. 3*. Universitetet i Oslo.

Norsam (2009): Brød i Norden. Prosjektbeskrivelse m.m. lastet ned fra: <http://www.maihaugen.no/no/Samtidsdokumentasjon/Norden-Norsam/Brod-i-Norden/>. Sist besøkt 18.10.2011.

Norsk Folkemuseum (2006): *Forskningsplan Norsk Folkemuseum 2006–2014*. Lastet ned fra <http://www.norskfolkemuseum.no/PageFiles/156/Forskningsplan.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

Norsk kulturråd (2011): *Statistikk for arkiv og museum 2010*. Lastet ned fra http://www.norskkulturrad.no/wp-content/uploads/2011/08/statistikk2010_web.pdf. Sist besøkt 13.10.2011.

Norsk kulturråd (2011): *Vurdering av faglige museumsnettverk*. Lastet ned fra: <http://www.norskkulturrad.no/wp-content/uploads/2011/07/Vurdering-av-faglige-museumsnettverk-1-juli-2011.pdf>. Sist besøkt 18.10.2011.

Norsk museumsutvikling (2000): *Utlån og avhending av materiale fra museenes samlinger*. Rapport 5:2000. Oslo.

Norsk Teknisk Museum (2008): *Innsamlingsplan Norsk Teknisk Museum 2009–2012*.

Norsk Telemuseum (2008): *Rutiner for inntaksprosedyrer*.

NOU 1996:7. *MUSEUM mangfold, minne, møtestad*.

NOU 2006:8. *Kunnskap for fellesskapet. Universitetsmuseenes utfordringer*. Lastet ned fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20062006/008/PDFS/NOU200620060008000DDDPDFFS.pdf>. Sist besøkt 18.10.2011.

NOU 2008:6. *Kjønn og lønn. Fakta, analyser og virkemidler for likelønn*. Lastet ned fra: <http://www.regjeringen.no/pages/2052468/PDFS/NOU200820080006000DDDPDFFS.pdf>. Sist besøkt 18.10.2011.

Nynorsk kultursentrum (2009): Samlings- og dokumentasjonsplan nr. 2 2009–2011.

Oslo Museum (2009): Forslag til strategi 2007–2012.

Setesdalsmuseet (udatert): Samlingsplan for Setesdalsmuseet.

Srinivasan, Ramesh, Katherine M. Becvar, Robin Boast og Jim Enote (2008): *Diverse Knowledge and Contact Zones within the Digital Museum*. Lastet ned fra: <http://rameshkrinivasan.org/wordpress/wp-content/uploads/2010/04/22-Srinivasanetal-STHV-RDODiverseKnowledges-final.pdf>. Sist besøkt 12.10.2011.

St.meld. nr. 15 2007-2008. *Tingenes tale. Universitetsmuseene*. Lastet ned fra: <http://www.regjeringen.no/pages/2059269/PDFS/STM200720080015000DDDPDFFS.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

St.meld. nr. 22 1999-2000. *Kjelder til kunnskap og oppleving. Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om byningsmessige rammevilkår på kulturområdet*. Lastet ned fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/19992000/022/PDFA/STM199920000022000DDDPDFFA.pdf>. Sist besøkt 17.10.2011.

St.meld. nr. 24 2008-2009. *Nasjonal strategi for bevaring og formidling av kulturarv*. Lastet ned fra: <http://www.regjeringen.no/pages/2176228/PDFS/STM200820090024000DDDPDFFS.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

St.meld. nr. 38 2002-2003. *Den kulturelle skulesekken*. Lastet ned fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20022003/038/PDFS/STM200220030038000DDDPDFFS.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

St.meld. nr. 39 2002-2003. «*Ei blot til lyst*» *Om kunst og kultur i tilknytning til grunnskolen*. Lastet ned fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20022003/039/PDFS/STM200220030039000DDDPDFFS.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

St.meld. nr. 48 2002-2003. *Kulturpolitikk fram mot 2014*. Lastet ned fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20022003/048/PDFS/STM200220030048000DDDPDFFS.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

St.meld. nr. 49 2008-2009. *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying.*
Lastet ned fra:
<http://www.regjeringen.no/pages/2230188/PDFS/STM200820090049000DDDPDFS.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

St.meld. nr. 61 1991-1992. *Kultur i tiden.*

St.meld. nr. 93 1971-1972. *Om museumssaken.*

Statistisk sentralbyrå (2009): Medlemmer i tros- og livssynssamfunn. Presentert her:
<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200903/03/tab-2009-06-15-01.html>. Sist besøkt 30.09.2011.

Statistisk sentralbyrå (2011): Innvandring og innvandrere. Nøkkeltall presentert her:
<http://www.ssb.no/emner/00/00/10/innvandring/>. Sist besøkt 17.08.2011.

Statped (udatert): Samer i Norge: Kultur, folk og samfunn. Lastet ned fra:
http://www.statped.no/nyUpload/Moduler/Gavnos/pdf/2_Samer_i_Norge.pdf. Sist besøkt 17.10.2011.

Sunnmøre Museum (2009): Samlingsplan Stiftinga Sunnmøre Museum.

Svanberg, Fredrik 2009: Museer och samlande. *Historiska museet. Studies 12.* Stockholm.

Taksdal, Arnhild og Karin Widerberg (red.) (1992): *Forståelser av kjønn i samfunnsvitenskapenes fag og kvinneforskning.* Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Telemark Museum (udatert): Innsamlingsplan for Telemark Museum 2009–11. Lastet ned fra:
<http://telemarkmuseum.no/sites/default/files/telemark-museum-innsamlingsplan-2009-2011.pdf>. Sist besøkt 21.10.2011.

Weil, Stephen E. (2005): A Success/Failure Matrix for Museums. *Museum News January/February 2005.*

World Commission on Environment and Development (1987): *Our common future. The World Commission on Environment and Development.* Oxford: Oxford University Press.

Ziehe, Thomas (1993): *Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet.* Stockholm: Symposion.

Østby, Jon Birger (2009): Museene og myndighetene. Hovedtrekk i museumspolitikken fra Hove-utvalget til museumsreformen. I Mellomsæther, Hanna, Elsa Reiersen og Petter Søholt (red.) (2009): «*En Smuk Fremtid*» *Trøndelag Folkemuseum Sverresborg 100 år.* S. 163-178. Trondheim .

Østfold fylkeskommune (2003): Fylkesutvalgets sak 26/03-07, Fellesmagasin for museene i Østfold, 18.12.2003. Lastet ned fra: www.ostfoldfk.no/upload%5Ccase%5Cfusak26-03-07.doc Sist besøkt 28.09.2011.

VEDLEGG

Vedlegg: Eksempel på tildelingsbrev til museene i 2011

Lillehammer Museum
Maihaugveien 1
2609 Lillehammer

Vår ref.:
201001786 KV SHA

Dato
28.12.2010

Statsbudsjettet 2011 – tilskuddsbrev

1. STATSTILSKUDD FOR 2011

Kulturdepartementet tildeler med dette Lillehammer Museum et driftstilskudd for 2011 på kr **42 748 000**. Tilskuddet er bevilget under kap. 328, post 70, jf. Prop. 1 S (2010-2011) for Kulturdepartementet.

Det forutsettes at Lillehammer Museum følger opp forutsetninger, krav til rapportering, økonomiforvaltning og kontroll som er trukket opp i dette brevet. Jf. også vedlagte Retningslinjer for økonomiforvaltning og kontroll for tilskuddsmottakere som får tildelt driftstilskudd fra Kulturdepartementet i 2011.

Statstilskuddet vil bli utbetalt kvartalsvis til Deres konto nr. 2000 05 21265

Fylkeskommunene, vertskommuner og kommuner som nyter godt av museenes kompetanse, formidling og andre tjenester, har et grunnleggende delansvar for finansieringen av museene. Forutsetningen vil normalt være at regionen skal dekke minst 40 prosent av det samlede offentlige driftstilskuddet. Det legges opp til nær kontakt mellom staten, fylkeskommunene og de aktuelle kommunene i forvaltning av museene.

Norsk kulturråd har ansvar for å vurdere måloppnåelsen, utvikle indikatorer og iverksette utviklingstiltak på museumsfeltet. Kulturrådet vurderer også museenes budsjettsøknader og rapportering som grunnlag for departementets budsjettarbeid.

Museets tilskudd er økt med kr 2 255 000 sammenliknet med foregående år, jf. Prop. 1 S (2010-2011) for Kulturdepartementet. Av dette er om lag 1 mill. kroner realvekst. Økningen skal bl.a. gi rom for vedlikehold og drift av de istandsatte bygningene på Aulestad, samt utvikling av utstillinger og andre formidlingstiltak på Aulestad.

På denne bakgrunn er realøkningen lagt inn i de øremerkede midlene til drift og vedlikehold

av statseiendommene Aulestad og Bjerkebæk, som i 2011 dermed utgjør 7 mill. kroner.

I tilskuddet inngår midler til drift av Sekretariatet for samtidsdokumentasjon (kr 696 000), Norges Olympiske Museum (kr 1 717 000) og Norsk Handverksutvikling (kr 4 749 000).

2. MÅL, UTFORDRINGER OG SATSINGSOMRÅDER

2.1 Hovedmål for regjeringens kulturpolitikk

Hovedmålene for regjeringens kulturpolitikk er trukket opp i budsjettproposisjonen for 2011, jf. Prop. 1 S (2010-2011) for Kulturdepartementet.

Kunst og kulturtilbudet skal være tilgjengelig for alle. På tross av stor økning i aktiviteten på kulturfeltet er det fortsatt store forskjeller i befolkningen når det gjelder bruken av kulturtilbud. Institusjonene må også være seg bevisst og tilstrebe både kvalitet og bredde.

2.2 Mål for museumssektoren 2011

Det er et overordnet mål at museene skal ha en aktiv samfunnsrolle. Museenes samfunnsrolle eller samfunnsoppdrag ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. I dette ligger stor faglig frihet og samtidig utfordringer for museene i å definere og avgrense hva som er relevant og viktig i et samfunnsperspektiv. Dette er et faglig kjernesporsmål i museene som krever kontinuerlig analyse og refleksjon.

Museene skal ha en faglig fri stilling som gir handlingsrom for å stille kritiske spørsmål vedrørende både fortid og nåtid. Dette forutsetter armlengdes avstand til eiere og offentlige myndigheter.

Mål 1 FORVALTNING

Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning, blant annet gjennom gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene.

Departementet vil understreke museets ansvar for tilfredsstillende oversikt, kontroll og tilgang til samlingene. Det forutsettes at museet har utarbeidet strategier i forhold til prioritering av samlingene og håndtering av restanser innen dokumentasjon og bevaring. Av hensyn til sambruk av katalogdata skal museene bruke gjeldende katalogstandarder der slike finnes. Det oppfordres til samordnet innsats på feltet, for eksempel regionalt med etablering av fellesmagasiner og fellestjenester.

Departementet vil spesielt peke på museets selvstendige ansvar for sikring av samlingene, med en sikringsplan bestående av risikovurderinger, etablering av forebyggende og begrensende tiltak, samt planer for evakuering. Det legges til grunn at museet avsetter tilstrekkelige midler til periodisk og løpende vedlikehold av hele bygningsmassen og utstillinger.

RAPPORTERING

I webskjema for budsjettsøknaden for 2013:

- Omtale av status og strategier for samlingsforvaltning (innsamling, registrering/dokumentasjon, bevaring, sikring), prioritering av samlingene, håndtering av restanser, fellesløsninger med andre museer
- Det må gis en særskilt redegjørelse for status for bygningsmessig vedlikehold og bruk av midler til formålet. Styret må redegjøre for om innsatsen på dette feltet er tilfredsstillende
- For de museene som har fått økt driftstilskudd til bygningsvern i 2011 (omtalt i pkt. 1) skal det rapporteres særskilt om bruken av disse midlene
- For de museene som har innkjøpsmidler til kunst og kunsthåndverk, ber departementet om at det i årsrapporten for 2011 blir gjort rede for eventuell innkjøpsstrategi og innkjøp; antall innkjøpte verk og hvilket beløp som er knyttet til det enkelte verk

I museumsstatistikken for 2011:

- Rapportering om planer for forvaltning og prioritering av samlingene (innsamling, registrering/dokumentasjon, bevaring og sikring), antall gjenstander/bygninger/foto/arkiv, opplysninger om tilvekst, registreringsrestanser og elektronisk publisering av katalogdata, opplysninger om brann og tyveri

Mål 2 FORSKNING

Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling, og skal sikres gjennom økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.

Departementet legger til grunn at museet har strategier for forskning og kunnskapsutvikling og at disse koples til strategier for innsamling og formidling.

RAPPORTERING

I webskjema for budsjettsøknaden for 2013:

- Omtale av status og strategier for forskning og kunnskapsutvikling, deltakelse i forskningsprosjekter og kontakt med andre forskningsmiljøer

I museumsstatistikken for 2011:

- Rapportering om plan for forskning og større publikasjoner

Mål 3 FORMIDLING

Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle, blant annet gjennom målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.

Departementet legger til grunn at museet har strategier for formidling, også i forhold til dialog og brukermedvirkning, og at disse koples til strategier for innsamling, samlingsforvaltning og forskning.

Museet skal være tilgjengelige for alle og åpningstidene skal være kunngjort. Departementet forutsetter at museet vurderer åpningstidene nøye og tilpasser dem publikums behov. Det samlede museumstilbudet skal nå ut til et størst mulig publikum og samlet sett ta sikte på å nå alle befolkningsgrupper.

Departementet legger vekt på at museet gir et bredt formidlingstilbud til barn og unge, og viderefører arbeidet med å utvikle innholdet i Den kulturelle skolesekken. Dette innebærer å prøve ut nye formidlingsmetoder i samarbeid med skoleverket og etablere samarbeid med ulike aktører innenfor kulturvernet og andre deler av kulturfeltet.

Det er en forutsetning for det tildelte tilskuddet at alle innehavere av ledsagerbevis for funksjonshemmede som kjøper billett til ordinær pris til et arrangement, gis rett til gratis billett for sin ledsager, eller at det tilbys rabattordninger som gjør at billettprisene for den funksjonshemmede og ledsager samlet ikke overstiger prisen for en ordinær billett.

Grunnlovsjubileet 2014

Kultursektoren vil spille en viktig rolle i markeringen og feiringen av 200-årsjubileet for den norske Grunnloven i 2014, og det forventes at Kulturdepartementets tilskuddsmottakere setter i gang arbeid med å planlegge prosjekter og arrangementer i tilknytning til jubileet, i tråd med sin profil på et tidlig tidspunkt. Planer knyttet til grunnlovsjubileet bør omtales i forbindelse med budsjettsøknaden for 2012.

Stortinget har sluttet seg til Innst. S. nr. 162 (2008–2009), der det er uttalt at det styrende temaet for jubileet skal være demokratiets betydning og utfordringer i vårt samfunn og betydningen av bredt engasjement og deltakelse i hele spekteret av demokratiets institusjoner. Betydningen av forskning og kunnskap om Grunnloven og den videre utviklingen av demokratiet er også vektlagt. For videre informasjon om overordnede føringer for jubileet vises det til arbeidet til Stortingets hovedkomité for grunnlovsjubileet.

RAPPORTERING

I webskjema for budsjettsøknaden for 2013:

- Omtale av plan, status og strategier for formidling, også for styrket digital formidling, med vekt på formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.
- Resultater fra formidling knyttet til Den kulturelle skolesekken
- Rapportering om arbeid i tilknytning til grunnlovsjubileet

I museumsstatistikken for 2011:

- Rapportering om besøk, åpningstider og inngangsbilletter, utstillinger og utlånsvirksomhet, pedagogisk virksomhet i forhold til barn og unge

Mål 4 FORNYING

Museene skal være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering og gjennom utvikling av digital forvaltning og formidling.

Museet skal utvikle strategier for en styrket samfunnsrolle. Museet skal delta aktivt i faglige museumsnettverk og i utviklingstiltak i regi av Norsk kulturråd.

Museet skal ha planer for alle deler av den museumsfaglige virksomheten og for utvikling av organisasjonen. Planene skal være skriftlige dokumenter som beskriver hovedutfordringer og mål, med strategier, prioriteringer og tiltak for å nå målene. Planer for ulike funksjoner og temaer må ses i sammenheng, også med museets generelle mål og profil. Planene kan være separate dokumenter eller tydelige og avgrensede kapitler i et overordnet plandokument, for eksempel strategisk plan. Planene skal være vedtatt av styret og rulleres jevnlig.

Tilgjengeliggjøring av elektroniske samlinger

Brukerne skal ha lett tilgang til digitalt innhold og gode digitale tjenester. Departementet legger derfor vekt på at museet skal styrke arbeidet med digital samlingsforvaltning og digital formidling.

Departementet oppfordrer museet til å gjøre eget, digitalt innhold åpent og fritt tilgjengelig gjennom museets egne digitale publikumsløsninger og gjennom nasjonale fellesløsninger.

Bruk og viderebruk forenkles ved merking av materialet med åpne lisenser, for eksempel Creative Commons. Oppfordringen gjelder elektronisk innhold museet selv har opphavsrett til eller som har falt i det fri, og bare materiale som ikke er taushetsbelagt eller hvor personvernsrettslige hensyn ikke begrenser bruken.

Museer som vurderer å etablere nye eller å oppgradere eksisterende publikumstjenester med utgangspunkt i rådata, oppfordres til å gjøre rådata offentlig tilgjengelige i maskinlesbare formater. Oppfordringen gjelder informasjon som har samfunnsmessig verdi, som kan viderebrukes, som ikke er taushetsbelagte og der kostnadene ved tilgjengeliggjøring antas å være beskjedne.

Norsk kulturråd vil fungere som rådgiver i spørsmål om tilgjengeliggjøring og digitalisering.

Immateriell kulturarv

Norge har ratifisert UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Konvensjonen skal sikre respekt for og øke bevisstheten om den immaterielle kulturarvens betydning. Den trådte i kraft for Norge 17. april 2007 og legger grunnlaget for en mer systematisk innsats for å dokumentere og fremme immaterielle kulturuttrykk i Norge og gjennom internasjonale prosjekter. Immateriell kulturarv kommer i følge konvensjonen til uttrykk på blant annet følgende områder: muntlige tradisjoner og uttrykk, utøvende kunst, sosiale skikker, kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet og tradisjonelt håndverk. ABM-utvikling har på oppdrag fra Kulturdepartementet utredet den immaterielle

kulturarven i Norge sett i lys av konvensjonen. Utredningen er å finne på departementets hjemmesider, www.regjeringen.no/kud.

Vedtekter

Departementet minner om betydningen av oppdaterte og gode vedtekter som på best mulig måte reflekterer museets virksomhet. Særlig gjelder dette museer der det har skjedd større endringer de siste årene. Det er for eksempel viktig å sikre god sammenheng mellom vedtektene til eventuelle eierstiftelser og driftsmuseet i nye konsoliderte enheter.

Kulturelt mangfold

Kulturelt mangfold skal inngå som en naturlig del av norsk kulturpolitikk. Målet er et kulturliv som formidler ulike erfaringer og perspektiver gjennom bred og sammensatt deltakelse i alle ledd, så vel blant utøvere som beslutningstakere og publikum.

Det forutsettes at institusjonene utarbeider langsiktige strategier for å ivareta det kulturelle mangfoldet i sin ordinære virksomhet. Mangfoldsdimensjonen bør forankres gjennom personalprofil, programprofil og publikumsarbeid. Institusjonene må i tillegg til å redegjøre for aktiviteter spesielt omtale strategimålene og innenfor hvilke tidsrammer disse skal implementeres.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

Det er et kulturpolitisk hovedmål å gi flest mulig tilgang til kulturgodene. Departementet gjør i denne sammenheng oppmerksom på Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven) som trådte i kraft 1. januar 2009. Offentlig og privat virksomhet rettet mot allmennheten har plikt til generell tilrettelegging (universell utforming). Departementet viser også til at nye IKT-løsninger som underbygger virksomhetens alminnelige funksjoner, og som er hovedløsninger rettet mot eller stillet til rådighet for allmennheten, skal være universelt utformet fra og med 1. juli 2011, jf. lovens § 11.

Likestilling

Offentlige myndigheter og private arbeidsgivere er i henhold til likestillingslovens § 1a pålagt å arbeide aktivt for å fremme likestilling. Kulturdepartementet er videre pålagt å rapportere om likestillingssituasjonen på sitt ansvarsområde i de årlige budsjettproposisjonene. Som følge av dette må institusjonen redegjøre for arbeidet med likestilling og status for dette arbeidet i 2011.

RAPPORTERING

I webskjema for budsjettsøknaden for 2013:

- Strategier for en styrket samfunnsrolle
- Status og planer for deltakelse i nasjonale museumsnettverk
- Arbeid med immateriell kulturarv
- Arbeid med kulturelt mangfold

- Tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne / arbeid med universell utforming
- Arbeid med likestilling

I museumsstatistikken for 2011:

- Rapportering om årsverk, styresammensetning, tilrettelegging for mennesker med nedsatt funksjonsevne, museets planer, deltakelse i museumsnettverk m.m.

3. ØKONOMIFORVALTNING OG KONTROLL

Tilskuddsmottakeren må innrette sin økonomiforvaltning i samsvar med de reglene som er trukket opp i vedlagte Retningslinjer for økonomiforvaltning og kontroll for tilskuddsmottakere som får tildelt driftstilskudd fra Kulturdepartementet i 2011.

Det forutsettes at styret/ledelsen varsler departementet umiddelbart dersom det oppstår vesentlige avvik i forhold til arbeidsbudsjettet eller de forutsetningene som er trukket opp i tilskuddsbrevet, jf. pkt. 2 i de vedlagte retningslinjene.

Institusjonen må sikre at driften er økonomisk forsvarlig, herunder at likviditeten er god, at bygninger og utstyr blir vedlikeholdt, og at det blir avsatt tilstrekkelige midler til investeringer, samt til fri egenkapital som sikkerhet mot uforutsette kostnads- og inntektssvingninger.

Institusjonen skal målrette virksomheten og utvikle styringssystemer som sikrer god faglig og publikumsmessig måloppnåelse og som gir god ressursforvaltning. Reduksjon i tilskuddet vil bli vurdert dersom kravene ikke ivaretas på en tilfredsstillende måte.

Det forutsettes at institusjonen utarbeider plan for disponering av utgifter og inntekter i 2011, jf. pkt. 4 i de vedlagte retningslinjene. Dette oppgis i kolonnen for arbeidsbudsjett 2011 i budsjettsoverblikket for 2012.

Det skal ikke lenger utarbeides regnskapsrapport pr. 30. juni.

Kulturdepartementet legger vekt på at tilskuddsmottakeren utnytter sitt egeninntekspotensiale og aktivt arbeider for å utvikle andre inntektskilder enn det offentlige tilskuddet.

Departementet forutsetter at tilskuddsmottakeren i denne forbindelse ikke inngår forpliktelser eller avtaler dersom det er vesentlig risiko for at disse får negative konsekvenser for egen økonomi eller måloppnåelse i tilknytning til formålet for tilskuddet.

Utstillingsvederlag

Vi viser til avtale om utstillingsvederlag for framvisning av billedkunst, kunsthåndverk og fotografisk kunst som er i kunstnerens eie, og nærmere bestemt til avtalens § 8 om vederlagssatsene. Det er en forutsetning at det innen den gitte bevilgning blir betalt frakttilskudd og utstillingsvederlag etter gjeldende satser, og at man for øvrig overholder bestemmelsene i gjeldende avtale om utstillingsvederlag. Satsene i perioden 1. januar - 31. desember 2011 blir del 1: kr 223 og del 2: kr 236.

Til orientering kan avtaleteksten hentes på:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kkd/Tema/andre/Billedkunst-og-utsmykking/Utstillingsvederlag-Avtale-med-staten.html?id=410046>

4. ÅRSRAPPORT FOR 2011

Frist for årsrapport for 2011 er 31. mars 2012. Rapporten avgis i webskjema for budsjettsøknaden for 2013 og i museumsstatistikken for 2011.

4.1 Årsregnskap

Regnskap for 2011 fylles inn i webskjema for budsjettsøknaden for 2013. Regnskapet må inneholde samtlige utgifter og inntekter som institusjonen som helhet har hatt i løpet av året. Regnskapet skal være revidert.

Styret skal gi en vurdering av den økonomiske situasjonen (resultat, egenkapital og likviditet) og videre utvikling. Denne vurderingen legges inn i feltet for rapportering for 2011 i budsjettsøknadsskjema for 2013.

4.2 Resultatrapport

Rapporten skal redegjøre for måloppnåelse med utgangspunkt i de mål og rapporteringskrav som er omtalt under i pkt. 2.2. ovenfor og avgis i webskjema for budsjettsøknaden for 2013 og i museumsstatistikken for 2011.

Rapporten skal dokumentere oppnådde resultater av tiltak og aktivitet. Det må benyttes tallmateriale som i størst mulig grad sier noe om institusjonens ressursutnyttelse. Der det er aktuelt benyttes sammenlignbare tall for 2010 og 2011 med tilhørende plantall for 2012. Eventuelle tiltak som er gjennomført, men som ikke har gitt de forutsatte resultater, omtales med opplysning om hvorfor målet ikke er nådd.

Tilskuddsmottakernes resultatrapportering for 2011 vil danne grunnlag for departementets rapportering til Stortinget.

Styret skal gi en vurdering av om resultater og måloppnåelse anses som tilfredsstillende. Denne vurderingen legges inn i feltet for rapportering for 2011 i budsjettsøknadsskjema for 2013.

4.3 Andre dokumenter

Følgende dokumenter sendes departementet så snart de foreligger og senest 31. mars.

- resultatregnskap med balanse og noter
- revisjonsberetning
- styrets årsberetning

Dokumentene skal være signerte. De signerte dokumentene skannes og sendes som vedlegg til e-post til følgende adresse: postmottak@kud.dep.no

Manglende innsending av disse dokumentene kan føre til at utbetaling av tilskuddet tilbakeholdes.

Med hilsen

Roy Kristiansen e.f.
ekspedisjonssjef

Stein Sægrov
avdelingsdirektør

Kopi:

Norsk kulturråd, Oppland fylkeskommune

Vedlegg:

Retningslinjer for økonomiforvaltning og kontroll for tilskuddsmottakere som får tildelt driftstilskudd fra Kulturdepartementet i 2011.